

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра психології

На правах рукопису

КУЗНЕЦОВА СОФІЯ КОСТЯНТИНІВНА
ДИНАМІКА ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ЧОЛОВІКОМ І ДРУЖИНОЮ ТА ЇХ
ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ВІД ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ
АНАЛІЗ

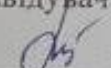
Спеціальність 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)
Освітня програма Психологія
(назва)
Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра

Науковий керівник: д.
психологічних наук, проф.
 Самойлов О.С.

РЕКОМЕНДОВАНО ДО
ЗАХИСТУ

Протокол № 10
засідання кафедри _____

від 15.01 _____ 2024 р.

Завідувач кафедри
() Людмила ПРІСНЯКОВА

(підпис) (ПІБ)
Нормоконтроль

Дніпро, 2023

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма 053 «Психологія»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
психології
(назва кафедри)

(підпис)

Людмила ПРИСНЯКОВА

12.02.2024

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

КУЗНЕЦОВА СОФІЯ КОСТЯНТИНІВНА

(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

1. Тема роботи Динаміка взаємодії між чоловіком і дружиною та їх задоволеність від подружнього життя: психологічний аналіз

2. Науковий керівник д. психологічних наук, проф. Самойлов О.Є.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

3. Строк подання роботи на кафедру 12.02.2024

4. Мета кваліфікаційної роботи є вивчення та аналіз факторів, що впливають на між подружжям, а також психологічних аспектів, які визначають рівень задоволеності чоловіка та дружини в контексті подружнього життя.

5. Завдання випускної кваліфікаційної роботи

1. описати концептуальні підходи до аналізу проблем взаємодії між подружжям;

2. провести психологічний аналіз проблеми задоволеності подружжя шлюбом;

3. розкрити сутність психологічних факторів, що визначають задоволеність подружжя шлюбом;

4. організувати емпіричного дослідження та описати методи його проведення;

5. виявити психологічні особливості взаємодії у подружніх парах з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

6. дослідити моделі взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

7. описати мету, принципи, критерії ефективності програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя;

8. компоненти програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

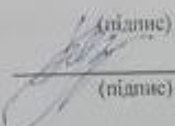
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2023 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2023 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2023 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2024 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2024р.	виконано

Науковий керівник

 Олександр САМОЙЛОВ

Здобувач вищої освіти

 (підпис)
Софія КУЗНЕЦОВА

Дата видавання завдання 16.09.2023

АНОТАЦІЯ

Актуальність теми базується на тому, що стабільні та гармонійні взаємини в подружньому житті є ключовим фактором для психічного та емоційного благополуччя особистості. Дослідження динаміки взаємодії між партнерами у подружньому житті важливе для розуміння та вдосконалення міжособистісних відносин, що сприяє соціальному злагодженню та формуванню стійких сімей. Розкриття факторів, що впливають на задоволеність від подружнього життя, дозволяє вдосконалювати психологічні стратегії та підходи до партнерських відносин, сприяючи психічному здоров'ю та емоційному благополуччю.

Аналіз взаємодії між чоловіком та дружиною дозволяє вчасно виявляти можливі проблеми та конфліктні ситуації, сприяючи розробці профілактичних стратегій та засобів подолання кризових моментів у сімейному житті. Результати психологічного аналізу можуть служити основою для розробки ефективних методів психотерапії та консультування, спрямованих на покращення якості взаємин у сім'ї та підтримку психічного здоров'я партнерів. Урахування змін у сучасному суспільстві, таких як різноманітність сімейних моделей та культурних впливів, робить дослідження актуальним для адаптації психологічних концепцій до сучасних реалій.

Тема є важливою для розвитку психології сімейних відносин, покращення якості життя та сприяє загальному психологічному благополуччю суспільства.

Недоліки у комунікації, невміння висловлювати власні почуття та слухати партнера можуть спричиняти конфлікти, що впливають на загальну задоволеність подружнім життям. Фінансові труднощі, проблеми на роботі чи інші зовнішні фактори можуть створювати стресові ситуації, які переносяться на взаємини в сім'ї. Традиційні очікування стосовно ролей чоловіка та жінки в подружньому житті можуть призводити до конфліктів, особливо якщо партнери мають відмінні уявлення про свої обов'язки. Проблеми в

сексуальному житті, втрата привабливості чи невміння висловлювати свої потреби можуть впливати на загальний рівень задоволеності від взаємин.

Зайнятість на роботі, виховання дітей та інші обов'язки можуть призводити до віддаленості між партнерами та знижувати рівень задоволеності. Якщо партнери розходяться у своїх цілях і інтересах, це може впливати на взаєморозуміння та взаємодію, що веде до проблем у подружньому житті. Відчуття відсутності підтримки та розуміння від партнера може призводити до почуття самотності та невдоволення від взаємин.

Ці фактори можуть взаємодіяти та впливати на стан взаємин між чоловіком і дружиною, викликаючи нестабільність та зниження загальної задоволеності від подружнього життя.

Об'єкт дослідження: взаємодія між чоловіком і дружиною та задоволеність шлюбом.

Предмет теми: динаміка взаємодії між чоловіком і дружиною та задоволеність від подружнього життя.

Метою дослідження є вивчення та аналіз факторів, що впливають на взаємодію між подружжям, а також розкриття психологічних аспектів, які визначають рівень задоволеності чоловіка та дружини в контексті подружнього життя.

Наукова новизна: полягає у розробці психологічної програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

Гіпотеза дослідження: можна припустити, що у подружжя з різним рівнем задоволеності шлюбом є специфічні особливості взаємодії, що виражаються різною мірою узгодженості по питань виховання дітей, розподілу фінансів, встановлення та контролю зовнішніх кордонів сім'ї

Завдання дослідження:

описати концептуальні підходи до аналізу проблем взаємодії між подружжям;
провести психологічний аналіз проблеми задоволеності подружжя шлюбом;

. розкрити сутність психологічних факторів, що визначають задоволеність подружжя шлюбом;

організувати емпіричного дослідження та описати методи його проведення;
виявити психологічні особливості взаємодії у подружніх парах з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

дослідити моделі взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

описати мету, принципи, критерії ефективності програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя;

. компоненти програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

Методи дослідження:

. Психодіагностичні методи: 1) опитувальник «Спілкування в сім'ї»; 2) опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність»; 3) методика «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях»; 4) опитувальник задоволеності шлюбом.

. Методи математичної статистики: кількісний аналіз з використанням методів математичної статистики: порівняльний аналіз (U-Манна-Уїтні), кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції Пірсона) (Програма SPSS).

База дослідження: У дослідженні взяли участь 50 подружніх пар віком від 25 до 38 років. Стаж подружжя від 1 до 20 років.

Теоретична значущість полягає у розкритті ключових аспектів психологічної взаємодії в подружньому житті, що сприяє розумінню та оптимізації відносин у сімейному контексті та розвитку ефективних психологічних стратегій для підтримки та зміцнення стосунків між партнерами.

Практична значущість полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані для розвитку програм та інтервенцій, спрямованих на покращення комунікації, взаєморозуміння та взаємодії між чоловіком і

дружиною, що сприяє стійкості сімейного життя та формуванню високого рівня соціального благополуччя особистості.

Апробація результатів роботи та публікації:

Кузнецова С. К. Моделі взаємодії між партнерами у шлюбі: психологічний аналіз // Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 груд. 2023 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С.

2) Самойлов О.Є., Кузнецова С. К. Задоволеність від подружнього життя: психологічний аналіз // Науковий простір: аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи: матеріали IV Всеукраїнської студентської наукової конференції, м. ІваноФранківськ, 15 грудня, 2023 рік / ГО «Молодіжна наукова

Магістерська складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку посилань.

The relevance of the topic is based on the fact that stable and harmonious relationships in married life are a key factor for the mental and emotional well-being of an individual. Studying the dynamics of interaction between partners in married life is important for understanding and improving interpersonal relationships, which contributes to social harmony and the formation of stable families. Uncovering the factors that influence marital satisfaction allows improving psychological strategies and approaches to partnerships, promoting mental health and emotional well-being.

Analysis of the interaction between husband and wife allows timely detection of possible problems and conflict situations, contributing to the development of preventive strategies and means of overcoming crisis moments in family life. The results of psychological analysis can serve as a basis for the development of effective methods of psychotherapy and counseling aimed at improving the quality of family relationships and supporting the mental health of partners.

Taking into account changes in modern society, such as the diversity of family models and cultural influences, makes research relevant for the adaptation of psychological concepts to modern realities.

The topic is important for the development of the psychology of family relations, improving the quality of life and contributing to the general psychological well-being of society.

Deficiencies in communication, inability to express one's feelings and listen to a partner can cause conflicts that affect overall satisfaction with married life. Financial difficulties, problems at work or other external factors can create stressful situations that are transferred to family relationships. Traditional expectations about the roles of men and women in married life can lead to conflicts, especially if partners have different ideas about their responsibilities. Problems in sex life, loss of attractiveness or inability to express one's needs can affect the overall level of satisfaction with relationships.

Being busy at work, raising children and other responsibilities can lead to distance between partners and reduce the level of satisfaction. If partners differ in their goals and interests, this can affect mutual understanding and interaction, leading to problems in married life. The feeling of lack of support and understanding from a partner can lead to feelings of loneliness and dissatisfaction with relationships.

These factors can interact and affect the state of the relationship between husband and wife, causing instability and a decrease in overall satisfaction with married life.

Object of research: interaction between husband and wife and satisfaction with marriage.

Topic: dynamics of interaction between husband and wife and satisfaction with married life.

The purpose of the study is to study and analyze the factors affecting the interaction between spouses, as well as to reveal the psychological aspects that

determine the level of satisfaction of the husband and wife in the context of married life.

Scientific novelty: consists in the development of a psychological program for the development of effective interaction between husband and wife in the context of satisfaction with married life

Research hypothesis: it can be assumed that spouses with different levels of marital satisfaction have specific features of interaction, which are expressed in varying degrees of agreement on raising children, dividing finances, establishing and controlling the external boundaries of the family

Objectives of the study:

1. describe conceptual approaches to the analysis of problems of interaction between spouses;
2. conduct a psychological analysis of the problem of spouses' satisfaction with marriage;
3. to reveal the essence of psychological factors that determine the satisfaction of spouses with marriage;
4. organize an empirical study and describe the methods of conducting it;
5. to identify psychological features of interaction in married couples with different degrees of satisfaction with marriage;
6. to investigate models of interaction of spouses with different degrees of their satisfaction with marriage;
7. describe the purpose, principles, and effectiveness criteria of the program for the development of effective interaction between husband and wife in the context of satisfaction with married life;
8. components of the program for the development of effective interaction between husband and wife in the context of satisfaction with married life

Research methods:

1. Psychodiagnostic methods: 1) questionnaire "Communication in the family"; 2) questionnaire "Understanding, emotional attraction, authority"; 3) the method "Character of interaction of spouses in conflict situations"; 4) marriage satisfaction questionnaire.

2. Methods of mathematical statistics: quantitative analysis using methods of mathematical statistics: comparative analysis (U-Mann-Whitney), correlation analysis (Pearson's correlation coefficient) (SPSS program).

Base of the study: 50 married couples aged 25 to 38 took part in the study. The length of service of the spouses is from 1 to 20 years.

The theoretical significance lies in revealing the key aspects of psychological interaction in married life, which contributes to the understanding and optimization of relationships in the family context and the development of effective psychological strategies to support and strengthen relationships between partners.

The practical significance is that the results of the study can be used for the development of programs and interventions aimed at improving communication, mutual understanding and interaction between husband and wife, which contributes

to the stability of family life and the formation of a high level of social well-being of the individual.

The master's thesis consists of an introduction, three sections, conclusions and a list of references.

Зміст

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ПРОБЛЕМ ВЗАЄМОДІЇ ПОДРУЖЖЯ ТА ЙОГО ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ

Концептуальні підходи до аналізу проблем взаємодії між подружжям

Психологічний аналіз проблеми задоволеності подружжя шлюбом

Психологічні фактори, що визначають задоволеність подружжя шлюбом

Висновок по розділу 1.

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛЕЙ ВЗАЄМОДІЇ ПОДРУЖЖЯ ТА ЇХ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ

2.1 Організація та методи емпіричного дослідження

2.2 Психологічні особливості взаємодії у подружніх парах з різним ступенем їх задоволеності шлюбом

2.3 Моделі взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом

Висновок по розділу 2.

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ЧОЛОВІКОМ ТА ДРУЖИНОЮ В КОНТЕКСТІ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ВІД ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ

3.1. Мета, принципи, критерії ефективності програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

3.2. Компоненти програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

Висновок по розділу 3.

ВИСНОВКИ

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

ВСТУП

Актуальність теми базується на тому, що стабільні та гармонійні взаємини в подружньому житті є ключовим фактором для психічного та емоційного благополуччя особистості. Дослідження динаміки взаємодії між партнерами у подружньому житті важливе для розуміння та вдосконалення міжособистісних відносин, що сприяє соціальному злагодженню та формуванню стійких сімей. Розкриття факторів, що впливають на задоволеність від подружнього життя, дозволяє вдосконалювати психологічні стратегії та підходи до партнерських відносин, сприяючи психічному здоров'ю та емоційному благополуччю.

Аналіз взаємодії між чоловіком та дружиною дозволяє вчасно виявляти можливі проблеми та конфліктні ситуації, сприяючи розробці профілактичних стратегій та засобів подолання кризових моментів у сімейному житті. Результати психологічного аналізу можуть служити основою для розробки ефективних методів психотерапії та консультування, спрямованих на покращення якості взаємин у сім'ї та підтримку психічного здоров'я партнерів. Урахування змін у сучасному суспільстві, таких як різноманітність сімейних моделей та культурних впливів, робить дослідження актуальним для адаптації психологічних концепцій до сучасних реалій.

Тема є важливою для розвитку психології сімейних відносин, покращення якості життя та сприяє загальному психологічному благополуччю суспільства.

Недоліки у комунікації, невміння висловлювати власні почуття та слухати партнера можуть спричиняти конфлікти, що впливають на загальну задоволеність подружнім життям. Фінансові труднощі, проблеми на роботі чи інші зовнішні фактори можуть створювати стресові ситуації, які переносяться на взаємини в сім'ї. Традиційні очікування стосовно ролей чоловіка та жінки в подружньому житті можуть призводити до конфліктів, особливо якщо партнери мають відмінні уявлення про свої обов'язки. Проблеми в сексуальному житті, втрата привабливості чи невміння висловлювати свої потреби можуть впливати на загальний рівень задоволеності від взаємин.

Зайнятість на роботі, виховання дітей та інші обов'язки можуть призводити до віддаленості між партнерами та знижувати рівень задоволеності. Якщо партнери розходяться у своїх цілях і інтересах, це може впливати на взаєморозуміння та взаємодію, що веде до проблем у подружньому житті. Відчуття відсутності підтримки та розуміння від партнера може призводити до почуття самотності та невдоволення від взаємин.

Ці фактори можуть взаємодіяти та впливати на стан взаємин між чоловіком і дружиною, викликаючи нестабільність та зниження загальної задоволеності від подружнього життя.

Даною проблематикою підкреслюючи різні важливі моменти займались вітчизняні психологи: дослідження конфліктності в подружжі: С. Алмаші [1]; загальна психологія сім'ї: О. Бондарчук [2], М. Боришевський, М. Алексєєва, В. Антоненко [3], Т. Буленко [4], О. Дніпрова [7], Л. Долинська [8], Кісарчук, О. Єрмусевич [9], Т. Коломієць, В. Тачук [14], Л. Котлова, І. Саух [15], Л. Лисенко [16], Н. Максимова [18], М. Мушкевич [20], І. Поспелова, О. Косьянова [21], В. Семиченко, В. Заслуженюк [22], Р. Хавула [25], Н. Хлопоніна, [26], О. Чанцева-Коваленко [27; 28], Ю. Шевчук [29], Т. Яблонська [30], вивчення задоволеності шлюбом: О. Волошок [5], С. Клапішевська [10], Е. Козловська [12], Е. В. Козловська [13], О. Кляпець [11], О. Лютак [17], С. Маринкевич [19], М. І. Мушкевич [20], Т. Ткачук, А. Іщенко [23], Р. Федоренко [24], Р. Хавула [25], Л. Лисенко [16]; соціально-психологічні аспекти сімейних стосунків: Н. Гордєєва [6], О. Лютак [17], О. Чанцева-Коваленко [28].

Проблематикою, яка зазначена у темі магістерської, вивчаючи різні психологічні контексти займались наступні закордонних науковці: психологією особистості та міжособистісних відносин: В. Гордон [32], Д. Барелдс [35], Дж. Бельські, К. Хсіє [36], М. Ролло [66], К. Роджерс [77], Е. Фромм [49], К. Хорні [51], О. Кернберг [57], Т. Ньюкомб [69], П. Керіг, А. Ладлоу, Ч. Венар [56]; сімейною психологією та взаєминами: Р. Блад [37], С. Мюррей, Дж. Холмс, Д. Гріффін [68], Д.Олсон, Х.Мак-Куббін, Г.Барнс,

М.Максен, А.Ларсен, М.Вілсон [71], С. Палмер [73], Т. Парсонс, Р. Бейлз [74], Р. Левінджер [76], Девід С. Еткінс [34]; теоріями особистісного розвитку: В. Франкл [48, 46, 47], З. Фрейд [49], А.Адлер [59], К. Юнг [70], Е. Еріксон [64], А. Маслоу [65]; соціальною психологією: Г. Тайфел [86], С. Московічі [67], психологічним консультуванням сімей: С.Л. Мюррей, Дж. Холмс, Д. Гріффін [68], Р. Левінджер [76], Девід С. Еткінс [34]; роллю жінок у сім'ї та соціумі: Д. Кінг [58], К. Хорні [51].

Об'єкт дослідження: взаємодія між чоловіком і дружиною та задоволеність шлюбом.

Предмет теми: динаміка взаємодії між чоловіком і дружиною та задоволеність від подружнього життя.

Метою дослідження є вивчення та аналіз факторів, що впливають на взаємодію між подружжям, а також розкриття психологічних аспектів, які визначають рівень задоволеності чоловіка та дружини в контексті подружнього життя.

Наукова новизна: полягає у розробці психологічної програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

Гіпотеза дослідження: можна припустити, що у подружжя з різним рівнем задоволеності шлюбом є специфічні особливості взаємодії, що виражаються різною мірою узгодженості по питань виховання дітей, розподілу фінансів, встановлення та контролю зовнішніх кордонів сім'ї

Завдання дослідження:

описати концептуальні підходи до аналізу проблем взаємодії між подружжям;
провести психологічний аналіз проблеми задоволеності подружжя шлюбом;
розкрити сутність психологічних факторів, що визначають задоволеність подружжя шлюбом;

організувати емпіричного дослідження та описати методи його проведення;
виявити психологічні особливості взаємодії у подружніх парах з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

дослідити моделі взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

описати мету, принципи, критерії ефективності програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя;

. компоненти програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

Методи дослідження:

. Психодіагностичні методи: 1) опитувальник «Спілкування в сім'ї»; 2) опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність»; 3) методика «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях»; 4) опитувальник задоволеності шлюбом.

. Методи математичної статистики: кількісний аналіз з використанням методів математичної статистики: порівняльний аналіз (U-Манна-Уїтні), кореляційний аналіз (коефіцієнт кореляції Пірсона) (Програма SPSS).

База дослідження: У дослідженні взяли участь 50 подружніх пар віком від 25 до 38 років. Стаж подружжя від 1 до 20 років.

Теоретична значущість полягає у розкритті ключових аспектів психологічної взаємодії в подружньому житті, що сприяє розумінню та оптимізації відносин у сімейному контексті та розвитку ефективних психологічних стратегій для підтримки та зміцнення стосунків між партнерами.

Практична значущість полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані для розвитку програм та інтервенцій, спрямованих на покращення комунікації, взаєморозуміння та взаємодії між чоловіком і дружиною, що сприяє стійкості сімейного життя та формуванню високого рівня соціального благополуччя особистості.

Апробація результатів роботи та публікації:

узнецова С. К. Моделі взаємодії між партнерами у шлюбі: психологічний аналіз // Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матер. IV Всеукр.

наук.-практ. конф. (Дніпро, 15 груд. 2023 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2023. С.

2) Самойлов О.Є., Кузнецова С. К. Задоволеність від подружнього життя: психологічний аналіз // Науковий простір: аналіз, сучасний стан, тренди та перспективи: матеріали IV Всеукраїнської студентської наукової конференції, м. ІваноФранківськ, 15 грудня, 2023 рік / ГО «Молодіжна наукова

Магістерська складається зі вступу, трьох розділів, висновків та переліку посилань.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ ПОДРУЖЖЯ ТА ЇХ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ

1.1. Концептуальні підходи до аналізу проблем взаємодії між подружжям

Особливе місце у психологічних дослідженнях відводиться проблемі становлення та розвитку подружніх взаємин. Цю проблему у своїх дослідженнях порушували та розвивали такі вчені як М. Боришевський [3], Т. Ткачук, А. Іщенко [23], Т. М. Яблонська [30], М. Клейн [59], З. Фрейд [48].

Подружні відносини - це стосунки між подружжям один до одного. Психологічні відносини у шлюбі є об'єктивними за формою свого прояву, але суб'єктивні за своєю сутністю [7;21].

У системі подружніх відносин і під час аналізу цієї проблеми питання взаємозв'язку об'єктивного і суб'єктивного стає винятково важливим. Історично так склалося, що шлюб як явище відносин між чоловіком і жінкою у різні часи набував різних форм. Навіть в одному часовому проміжку, в одній історичній епосі шлюб як такий може бути досить мінливим. У психологічній літературі виділяються різні профілі шлюбу, різні типи подружніх відносин, на підставі різних критеріїв наводяться класифікації подружніх відносин.

Розділ психологічної науки, що займається проблемами сім'ї, останні кілька років наголошує переважно на «психологізацію шлюбу». Тобто велику роль відводить проблемам сімейного благополуччя, вирізняються різні його детермінанти. Одним із основних його параметрів вважається задоволеність подружжя шлюбом.

Задоволеність шлюбом формується як результат адекватної реалізації ставлення до сім'ї, що склалося у свідомості людини під впливом пережитих різних подій, які формують досвід у цій сфері діяльності [10, с. 114-120].

Необхідність детального вивчення цієї теми визначається ще й тим, що задоволеність шлюбом взаємопов'язана з великою кількістю різних особистісних та соціальних характеристик. Аналіз проблеми задоволеності шлюбом сприяє кращому розумінню функціонування такої складної системи, як сім'я. Багато вчених переконані, що основним фактором стабільності сім'ї є задоволеність подружжя шлюбом, вона вважається і показником психологічного благополуччя внутрішньосімейних відносин.

Сім'я є досить складною соціальною системою. Насамперед, через різноплановість її членів за багатьма параметрами. Це насамперед біологічні характеристики, а також соціальні та професійні. У зв'язку з цим, список факторів, які впливають на задоволеність подружжя шлюбом досить великий тому їх досить важко кластеризувати за більш загальним параметрам. Тим не менш, у деяких роботах наводяться найважливіші показники, що проявляються в більшості подружніх парах і впливають на задоволеність їх шлюбом.

Першою, і з позиції багатьох вчених, найважливішою, зазначають психологічну сумісність подружжя. Цей чинник вважається фундаментом шлюбних взаємин у суспільстві. Чим більшою мірою подружжя один з одним сумісні, тим більше поєднуються їх індивідуальності і, тим міцніше відносини між подружжям. Сумісність партнерів – це взаємне прийняття партнерів у спілкуванні та спільній діяльності, засноване на оптимальному поєднанні – подібності або взаємодоповнюючих ціннісних орієнтацій, особистісних та психофізіологічних особливостей [25, с. 258-267]. Окремо слід підкреслити, що для благополуччя шлюбу важлива успішна адаптація подружжя. Особливо у перші роки спільного життя [29]. Саме даний фактор переважно визначає наступні відносини у подружжя їх сім'ї. Ще одним дослідником у галузі подружніх взаємин – К.Дж. Сейгер – було проаналізовано поведінку подружжя, і на підставі цього аналізу він запропонував класифікацію типів подружніх партнерів [79]:

– рівноправні партнери. їм властиве очікування друг від друга рівних правий і обов'язків;

– романтичні партнери. у них виражена сентиментальність, переважно очікують один від одного міцної любові та душевної згоди;

– батьківські партнери: подружжя, у цьому варіанті, є одне одному об'єктом для проєкцій батьківського поведінки, транслують турботу і піклуються один про одного;

– дитячі партнери: поведінка у них спонтанна, безпосередньо, у той же час виявляють, здебільшого, слабкість і безпорадність, несвідомо вимагаючи від партнера, щоб той доглядав і дбав;

– раціональні партнери: емоції тримають під контролем, знають і дотримуються своїх прав та обов'язків;

– товариські партнери. не надають великого значення романтичному коханню, розуміють проблеми сімейного життя, намагаються справлятися із ними разом.

– незалежні партнери. у шлюбних відносинах дотримуються дистанції.

Деякі комбінації поведінки партнерів цілком можуть один з одним поєднуватися. Наприклад, конгруентними можуть бути такі моделі поведінки як залежний та незалежний партнери, незалежний та раціональний. За принципом компліментарності можуть бути такі поєднання батьківський тип і дитячий тип. Породжувати конфліктні відносини можуть поєднання романтичного типу з незалежним, батьківського з батьківським, романтичний із рівноправним.

Знання особливостей сумісності різних її рівнях у подружній парі дозволяє успішно прогнозувати подальший розвиток відносин [29, с. 128-131].

Подружні взаємини є цілісною системою різноманітних взаємних почуттів стосовно шлюбного партнера, поведінкових стереотипів, вчинків. У подружніх відносинах та при аналізі їх структури виділяють три елементи: емоційний, когнітивний та поведінковий. Емоційний компонент виявляється у переживаннях, що з шлюбним партнером. Когнітивний - знання та уявлення

про особливості чоловіка, особливості його характеру, цінностей, інтересів і т.п. Поведінковий – способи та манери спілкування та взаємодії з партнером у повсякденності. Звичайно, ці компоненти взаємопов'язані і окремо не можуть існувати. Також виділяють ще й структурні одиниці подружніх взаємин: інтегративне прийняття чи відкидання; міжособистісна дистанція чи ступінь близькості; форма та напрямок контролю. Автор також зазначає, що всі три структурні одиниці містять у собі і емоційний і когнітивні та поведінковий компоненти, проте емоційний є провідним [7].

Багатьма дослідниками було виявлено, що емоційна, фізична та духовна близькість подружжя може нести як позитивний вплив на їх відносини, так і негативно позначатися, зокрема, на особистісному розвитку кожного з них. Для одруження у людей існує велика кількість різних мотивів та причин. У той же час, подружжя не залишається незмінними протягом життя – вони трансформуються: зовні, фізично, психологічно, інтелектуально. Поряд з особистісними змінами, всередині подружжя відбуваються зміни у взаєминах – вони можуть зміцнюватися, а можуть і вирішуватися.

Основна особистісна структура, що надає найбільше впливом вибору шлюбного партнера і саме рішення про одруження – це ціннісна ієрархія і установки. Подружжя може їх усвідомлювати, і навіть може бути і неусвідомлюваними. Саме формування цих цінностей та установок пов'язані з впливом суспільства, вони формуються у процесі соціалізації особистості. Основною соціальною тенденцією в останні десятиліття є збереження цінності шлюбу з пред'явленням високих вимог до шлюбних партнерів, їх особистісних якостей та взагалі якості сімейного життя [21, с. 5-13].

Розуміння та інтерпретація причин вибору того чи іншого шлюбного партнера розходиться та по-різному розуміється. Здебільшого, залежно від тієї чи іншої психологічної школи. Наприклад, у межах психоаналітичної парадигми батьки протилежної статі сприймається як ідеал і, відповідно шлюбний партнер обирається виходячи з уявлень людини про нього. Таким чином, у психоаналітичній концепції задоволеність шлюбом залежить від того,

наскільки шлюбний партнер відповідає образу батьків протилежної статі. Також поширене уявлення у тому, що укладання шлюбу – це певна угода. Обміну підлягають різні параметри. Наприклад, соціальний чи економічний статус, якісь значущі особисті якості та інші. До можливих обранців входять кандидати з однаковими характеристиками, що мають першорядне значення з погляду шлюбного вибору [11].

У процесі глибшого аналізу стає очевидним, що даний принцип актуальний переважно на рівні соціально-культурних характеристик. На рівні особистості даний принцип не спрацьовує, а, швидше навпаки, задоволеність шлюбом буде вищою за протилежних особистісних якостях подружжя. Найяскравішим прикладом є те, що зазвичай сильного владного чоловіка зазвичай приваблюють спокійні та не амбітні жінки.

Ще один підхід до проблеми вибору подружнього партнера ґрунтується на їхніх потребах – вони мають бути схожими або доповнюватися партнером. Також, важливим чинником для задоволеності шлюбом є схожість інтересів, потреб, і навіть схожість у розумінні сімейних ролей та його виконання.

Таким чином, у великій кількості досліджень, присвячених проблемі задоволеності подружжя шлюбів, піднімається ціннісний аспект вибору шлюбного партнера.

В деяких роботах психологів було встановлено існування великої різниці у тих якостях, які юнаки та дівчата називають для улюблених партнерів зі спілкування та для майбутніх партнерів по шлюбу. Для чоловіків найбільш важливими є інтимна близькість з партнеркою, а також можливість задовольняти потребу в турботі про слабку стать. Для жінок основним мотивом є потреба кохати і бути коханою, відчувати, що про неї піклуються. Також, в результаті досліджень було виявлено, що жінки більш спрямовані та мотивовані до створення сім'ї, ніж чоловіки.

Звичайно, роль факторів виховання, соціокультурних особливостей, ціннісних орієнтацій, віку не можна виключати з такої складної мотиваційної структури, як мотиви створення сім'ї [13]. Можна визначити основні мотиви

одруження серед молоді й проранжувати їх. Так, на перше місце можна поставити мотив кохання. На друге – мотив духовної близькості. На третє місце – розрахунок. Розрахунок мається на увазі не обов'язково матеріальний. Це можуть бути і соціальний розрахунок, втеча з батьківської сім'ї, прагнення уникнути самотності та багато інших.

Уявлення про можливого партнера по шлюбу ґрунтуються на батьківському сценарії, перших навичках спілкування, отриманих у сім'ї, дитячому садку чи школі, перших еротичних враженнях, а також певних генетичні ознаки, які є позитивними, на думку людини.

Проблема подружніх стосунків порушується суспільством дуже давно. Були спроби вирішення низки складних психологічних питань через патріархально-родову структуру сім'ї, традиційну. Ті чи інші принципи побудови сімейних відносин між подружжям передавалися у фольклорному мистецтві.

Для суспільства сім'я є важливим чинником життєдіяльності. Вона вирішує соціальні, економічні, репродуктивні, культурні, виховні та багато інших функцій. Це все відбивалося у фольклорному мистецтві, і в ньому дозвіл сім'ї представлявся як величезна трагедія. Через сімейні традиції та беззаперечне їх дотримання виконувалася функція регулювання членів суспільства.

Сучасне суспільство не дотримується сімейних традицій. Людина вибудовує відносини з партером, з принципів особистої свободи, рівноправності. Однак, як би не змінювався підхід, методологія та принципи побудови сім'ї, подружні стосунки між чоловіком та жінкою залишаються тими самими. Отже, і зберігаються їхні проблеми. Цю думку, на наш погляд, підтверджують велика кількість розлучень, демографічна криза, глобальна самотність особистості, що вже стала нормою.

На сучасному етапі розвитку суспільства та інституту сім'ї найбільше занепокоєння викликає так звана проблема відчуження особистості - дисгармонія відносин особистості зі світом і собою, заснована на

соціокультурних, психологічних, внутрішньосімейних, особистісних протиріччях, що виражаються сприйнятті інших цінностей, інших норм поведінки, які неминуче призводять до імітаційних тенденцій у діяльності людини, породжуючи в неї почуття самотності, агресію, то соціокультурну апатію.

На думку значної кількості дослідників, основною причиною розладу відносин між подружжям є сама природа чоловіків та жінок. Вони різні та індивідуальні. Самі природні, соціальні, культурні, фізіологічні, рольові особливості чоловіків та жінок роз'єднують чоловіків та жінок, відокремлюють їх один від одного. Така природна індивідуальність сприяє тому, що чоловіки та жінки по-різному сприймають реальність, моделі поведінки, у них різні установки щодо різних об'єктів реальності та багато іншого.

Найбільш благополучні подружні пари складаються тоді, коли чоловік і дружина доповнюють один одного: якщо один із них орієнтований на домашній простір – сім'я, діти, а інший орієнтований на зовнішній простір – кар'єра, друзі. Якщо один відноситься до розумового типу, то інший до емоційного. Якщо один до сенсорного, то інший до інтуїтивного.

Вважається, що основним фактором розвитку нерозуміння між подружжям є незадоволення основних потреб подружжя. Насамперед йдеться про потребу в коханні, розумінні, повазі та підтримці. По-друге, важлива потреба у близькості, як фізіологічної, і психологічної. По-третє, чимало важливим аспектом є створення та підтримання оптимальних за індивідуальними вимогами матеріальних умов життєдіяльності. По-четверте, не можна недооцінювати роль сімейного спілкування [16].

Виділяється ще один фактор, що впливає на виникнення проблем у відносинах між чоловіком та жінкою. Це різниця в емоційних особливостях та емоційному реагуванні на ті самі події та ситуації. Однакова емоційна реакція зазвичай зближує подружжя, тоді як різна реакція на те саме події навпаки, роз'єднує їх.

Всі почуття, що регулюють міжособистісні відносини, можна розділити на почуття, що зближують, і почуття, які видаляють. Почуття, які зближують – єдність із людиною, дружелюбність, добросердя, впевненість у своїй правоті, власна достатня значимість, гордість за себе, вдячність, любов. До почуттів, що видаляють, можна віднести почуття самотності, огиду, заздрість, сором, збентеження, образу, зневагу, ненависть.

Проблеми міжособистісних відносин між подружжям дуже часто є причиною виникнення депресивних станів подружжя. Вони виражені в перевазі емоцій гніву, смутку, зневаги, страху та почуття провини. Усе це формується через те, що у подружжя не налагоджено спілкування між собою, вона мало поінформована про справи та «зовнішнє» життя одне одного. Виникає недовіра у відносинах, якщо виражений низький рівень поінформованості. Звідси, далі, виникає напруга у відносинах і, як наслідок, знижується задоволеність шлюбом, розвиваються конфлікти у ній [19].

У подружжя спілкування не тільки виконує функцію обміну інформацією, але також має задовольняти низку інших потреб – потреба у співчутті, співпереживанні, розумінні та інші. Як зовнішній бік шлюбних відносин, так і внутрішній, емоційно-екзистенційне наповнення, кардинальним чином визначальне гармонію у відносинах чоловіка й дружини [16].

Отже, дослідниками в ході емпіричних та теоретичних досліджень було встановлено, що рівень задоволеності шлюбом знижується переважно через різні мотиви, за якими подружжя одружується, а також через те, що подружжя прагне у шлюбі задовольняти різні потреби.

При аналізі факторів, що впливають на рівень задоволеності шлюбом, не можна упускати соціокультурні чинники формування світогляду чоловіків та жінок. До нього відносяться життєвий досвід у батьківській сім'ї, уявлення про сім'ю, очікування від партнера та сім'ї.

Саме розбіжності у соціокультурних чинниках, уявленнях, очікуваннях призводить до погіршення міжособистісних відносин в подружжя [21].

Відмінності етнокультурної та релігійної приналежності подружжя на перший погляд не здаються настільки суттєвими, щоб вплинути на гармонійний устрій сім'ї, але насправді це один із важливих факторів виникнення дисгармонії та подружніх взаємин.

Ціннісні орієнтації можуть відрізнятися не тільки у молодих партнерах. Різний культурно-освітній рівень впливає на виникнення ціннісного конфлікту в подружній парі, а також духовно-моральні якості та суспільно-професійний статус. Насамперед, подружжя може по-різному ставитися до сімейних цінностей, а саме вони є запорукою цілісності та міцності сімейного світу. Раніше базисом, на якому будувалося благополуччя сім'ї, були традиції. Саме традиції виконували функцію контролю, були основними помічниками молодим сім'ям. Сучасні сім'ї досить швидко втрачають сімейні традиції та культуру їх дотримання. Внутрішньосімейні зв'язки є не такими стійкими. Більше того, сучасна масова культура підтримує саме цю ідеологію. Звідси виникає психологічна нестійкість сучасних сімей до життєвих труднощів, а природним виходом із труднощів вважається розлучення.

Подолання дисгармонії подружніх відносин слід починати з розуміння умов та принципів, на яких будується щаслива сім'я [19]. Можна виділити такі умови:

- кожному з подружжя необхідно змінити колишнього себе, поставити у пріоритет сім'ю та благополуччя членів своєї сім'ї;

- внутрішні зміни мають бути підпорядковані формуванню психологічної сумісності зі шлюбним партнером, вона сприймається як взаємне прийняття партнерів зі спілкування та спільної діяльності, заснований на оптимальному поєднанні

- подібності взаємодоповнюваності – ціннісних орієнтацій, особистісних чи психофізіологічних особливостей. У сімейній взаємодії психологічна сумісність включає такі компоненти, як психофізіологічну сумісність, особистісну сумісність, у тому числі когнітивну, емоційну, поведінкову, сумісність цінностей чи духовну сумісність [25;29].

Для глибшого розуміння проблеми задоволеності подружжя шлюбів важливо враховувати той факт, що сім'я не зможе бути щасливою без внутрішньої роботи подружжя над самими собою. Це важка та кропітка робота, основним двигуном якої є почуття кохання. Мотивація сімейних відносин, мотивація збереження шлюбу також впливає на благополуччя подружжя у шлюбі. Важливим чинником є також довірчі відносини між подружжям, засновані на почуттях поваги, любові, довіри за збереження елементів дружби у відносинах.

Для попередження виникнення поганих взаємин подружжю необхідно заздалегідь домовлятися про способи рольової взаємодії, взагалі прояснити уявлення один одного про ролі чоловіка та дружини, батька та матері. На подружню роль впливають різні особистісні характеристики подружжя, їх життєвий досвід, виховання, мотивація, життєві цінності та пріоритети тощо. Важливо, щоб був збіг уявлень про подружні ролі та реальні ролі подружжя, виконання в реальності міжособистісних взаємовідносин. Саме через уявлення про подружні ролі транслюються основні потреби подружжя, які повинні задовольнятися в сім'ї.

Таким чином, відносини подружжя у сім'ї – це, насамперед, цілісна система їх почуттів, взаємовідносин, організації спільної життя. На ступінь задоволеності шлюбом, крім внутрішніх відносин у сім'ї, істотно впливають і різні соціальні ситуації, мікро та макроекономічні впливи, ступінь соціальної стабільності сім'ї.

1.2 Психологічний аналіз проблеми задоволеності подружжя шлюбом

Перш ніж говорити про задоволення шлюбом, необхідно дати визначення основним поняттям, які будуть використовуватися в цьому дослідженні. Укладання шлюбу спрямовано створення нової сім'ї.

Різні автори пропонували власні визначення поняття «родина» та тих функцій, які сім'я має виконувати. Пропонується деякими авторами таке визначення поняття «родина» – це «мала соціальна група, найважливіша форма організації особистого побуту, заснована на подружньому союзі та родинних зв'язках, тобто. відносинах між чоловіком і дружиною, батьками та дітьми, які проживають разом та ведуть спільне господарство [2].

Сім'я є найважливішим компонентом соціального середовища людини, тому що спочатку два десятиліття життя людини повністю залежить від сім'ї - саме вона дає їй дах, освіту і виховання. Ставши дорослою, людина намагається створити власну сім'ю, і багато її дій спрямовані саме на це. Створивши сім'ю, сили людини спрямовані на народження та виховання своїх дітей [4].

Сім'єю слід вважати певне об'єднання людей, пов'язаних між собою значущими спорідненими та емоційними уподобаннями, і засноване або на шлюбі, або на дитячо-батьківських відносинах [2].

Якщо звернутися до системного підходу, то з прикладу визначення можна побачити, що сім'єю вважають таку цілісну систему, яка спрямована на здійснення деякої сукупності функцій, які повинні забезпечити потреби всіх членів цієї сім'ї. З іншого боку, сім'ї характерна певна ієрархія, заснована на виконанні тих чи інших ролей [4].

Сім'я може включати кілька поколінь, але завжди заснована на подружніх відносинах, навколо яких і вибудовуються всі інші родинні зв'язки. Саме цінності та моральні переконання подружжя визначають цілі та спрямованість кожної окремої сім'ї, при цьому традиційно один із членів подружжя займає домінуючу позицію і робить більший вплив на всіх інших членів сім'ї [4].

Домінування у сім'ї - це така ситуація, коли один із членів подружжя систематично і не приховуючи цього, заявляє про свою владу в даних сімейних відносинах. Влада в сім'ї залежить від засад, що панують у суспільстві – у нашому суспільстві це частіше батько сімейства, але в історії людства відомі і товариства матріархату, коли головною в сім'ї була старша жінка. Так чи

інакше, головну роль здебільшого грає старший у сім'ї, але до певного віку, коли починає потребувати опіки та допомоги у зв'язку зі старінням [3].

Розглянемо такий важливий показник сімейного благополуччя, як задоволеність шлюбом.

У психологічних дослідженнях велике значення має вивчення власне поняття «задоволеність шлюбом». На думку більшості дослідників, задоволеність шлюбом – це якийсь внутрішній суб'єктивний фактор, що є оцінкою кожним чоловіком як безпосередньо самого шлюбу, і другого чоловіка зокрема. Ця оцінка спирається на той образ сім'ї, який склався на даний момент у людини під впливом різного життєвого досвіду, всіляких подій, соціального та культурного оточення. При цьому дослідники відзначають той факт, що не можна плутати поняття задоволеність шлюбом і стабільність шлюбу, оскільки навіть якщо подружжя не задоволені своїм шлюбом, може бути досить стійким і стабільним. І навпаки – задоволеність шлюбом не забезпечує його стабільність [5].

Дослідженням характеристик, які впливають на задоволеність шлюбом, займалися багато вчених. Одна з найбільш раціональних їх систем представлена в моделі якості шлюбу, яку розробили американські дослідники Р.А. Левіс та Дж.Б. Спенієр, які вивчили близько трьох сотень робіт і виділили основні ознаки подружнього благополуччя, об'єднавши їх у три блоки факторів, такі як фактори, пов'язані з дошлюбними подіями, соціальні та економічні фактори, а також фактори, що характеризують особистість людини особистості.

Були запропоновані й інші класифікації якостей задоволеності шлюбом, переважно як ознаки виділення характеристик, які впливають на шлюб, вони пропонують ті чи інші сфери міжособистісних відносин [10].

У ряді досліджень було показано, що фактори задоволеності шлюбом можуть відрізнятися залежно від статі, віку, професії, стажу шлюбу і так далі. У жінок задоволеність шлюбом залежить від стажу подружніх відносин:

спочатку ступінь задоволеності шлюбом повільно йде вниз, досягаючи свого мінімального значення приблизно до 12-18 років шлюбу, а потім навпаки спостерігається зростання задоволеності шлюбом, при цьому зростання різкіше, ніж плавне падіння [14].

В інших дослідженнях показано залежність задоволеності шлюбом від кар'єрних успіхів та виду роботи – ті жінки, які були цілком задоволені своєю роботою, вважали свій шлюб щасливішим у порівнянні з тими жінками, чий кар'єрні амбіції не були задоволені. Також було виявлено залежність задоволеності шлюбу від того, як у сім'ї розподілено обов'язки по дому. Так, якщо домашнім господарством займається лише жінка, а чоловік їй не допомагає, лише 59% учасників дослідження оцінили свою задоволеність шлюбом високою, коли чоловік надає допомогу вдома, вже 80% задоволені шлюбом. Коли ж обов'язки розподіляються однаково, 94% респондентів задоволені своїм шлюбом [15].

Наступний фактор, який впливає на ступінь задоволеності працею, це мотиви, якими керувалися подружжя під час укладання шлюбу. Так, якщо своїм головним мотивом укладання шлюбу респонденти називають кохання, 75% жінок та 63% чоловіків задоволені своїм шлюбом. Тоді ж, коли мотивом формування шлюбу виступало прагнення позбутися самотності, лише 14% жінок та 18% чоловіків були задоволені своїм шлюбом [15].

Існує взаємозв'язок задоволеності шлюбом та сексуальної задоволеності – лише 8% із подружжя, яке незадоволене сексуальною стороною відносин, було повністю задоволено шлюбом. І, навпаки, – для подружжя, у якого спостерігається відсутність проблем у сексуальній сфері, спостерігається велика задоволеність шлюбом [24].

Певний вплив на ступінь задоволеності шлюбом здійснює соціально-психологічний клімат, та психологічна атмосфера, що зазвичай переважає, стиль спілкування подружжям, наскільки подружжя підтримують одне одного. Чим благополучніше соціально-психологічний клімат, тим більше подружжя задоволене своїм шлюбом [5].

Незалежно від цих чинників, ступінь задоволеності шлюбом залежить з його стажу. Про це вже згадувалося вище – у перші роки подружжя більшою мірою задоволене своїм шлюбом, згодом задоволеність падає та досягає свого мінімуму на другому десятку стажу. Далі задоволеність, якщо, звичайно, шлюб вдалося врятувати, різко зростає, що в основному пов'язано з поліпшенням матеріального благополуччя сім'ї, дорослішанням дітей, кар'єрним зростанням. У літньому віці задоволеність шлюбом знову починає знижуватися, що пов'язано з психологічною адаптацією до нового фізичного та соціального стану. Проведене опитування чоловіків і жінок показало, що жінки більш вимогливі до факторів, необхідних для задоволеності шлюбом – на їхню думку, для повного задоволення шлюбом необхідно, щоб чоловік допомагав у господарстві, сексуальна гармонія, хороша психологічна обстановка у ній, хороші стосунки з дітьми, турбота з боку чоловіка. Чоловіки у цьому опитуванні називали спільність інтересів як основний чинник задоволеності шлюбом – якщо в подружжя спільні цілі, наміри та захоплення, то вони задоволені шлюбом [5]. Також чоловіки називають такий важливий фактор задоволеності шлюбом як сексуальна гармонія [24].

Щодо залежності задоволеності шлюбом від того, наскільки цим шлюбом задоволений другий партнер, провідна роль належить чоловікові – якщо чоловік задоволений шлюбом, то й жінка більшою мірою щаслива у цьому шлюбі, коли ж у чоловіка низька ступінь задоволеності шлюбом, задоволеність шлюбом падає й у жінок. Багато в чому задоволеність шлюбом залежить від локус-контролю людини. Якщо людина здатна брати на себе відповідальність за те, що відбувається, її задоволеність шлюбом дещо вище, ніж у тих людей, які мають низький локус-контроль незалежно від статі [10].

Дружини чоловіків, які є відповідальними, мають гарну роботу, серйозно ставляться до своїх обов'язків, більшою мірою задоволені шлюбом, ніж дружини менш соціально зрілих чоловіків. У чоловіків подібної залежності не було виявлено, тобто їхня задоволеність шлюбом не залежить від того, наскільки жінка серйозна, від наявності у неї роботи та відповідальності [21].

Певною мірою задоволеність шлюбом залежить від фінансового становища сім'ї. Це більшою мірою визначається не самим матеріальним благополуччям, а тим, що в суспільстві існує думка про те, що чоловік повинен забезпечувати свою сім'ю, і коли його дохід є досить високим, не тільки дружина сприймає його як успішного чоловіка, але і сам чоловік може вважати, що він успішний і гарний чоловік.

Крім того, у дослідженнях було показано, що сексуальна гармонія також знижується у тому випадку, коли у чоловіка знижується дохід. Можливо, це пов'язано з тим, що чоловік почувається невдахою, а це в свою чергу негативно впливає на його сексуальне життя [24].

В іншому дослідженні показано вплив акцентуацій характеру на ступінь задоволеності шлюбом. І у чоловіків, і у жінок, для яких характерні такі прояви акцентуації характеру як педантичність, схильність до підвищеного порядку, циклічні зміни настрою, схильність до застрягання на певних подіях призводить до того, що ступінь задоволеності шлюбом падає. При цьому більш високий рівень соціального інтелекту навпаки позитивно впливає на ступінь задоволеності шлюбом [21].

Задоволеність шлюбом також залежить від рівня освіти – що нижча освіта, особливо в жінок, то нижча задоволеність шлюбом. Дослідники пов'язують це з тим, що жінки з нижчим рівнем освіти більш схильна до скандалів і з'ясування стосунків, що негативно позначається на сімейних відносинах. Отримуючи якісну освіту, особистість підвищує свій культурний рівень, а також формує навички аналізу власної поведінки стосовно оточуючих, що надалі допомагає успішно впоратися з конфліктними ситуаціями. Освічені люди розуміють, яку позицію слід зайняти у сімейному конфлікті, щоб не доводити ситуацію до скандалу та допомогти близьким вирішити проблеми. Вони усвідомлюють важливість теплої сімейної атмосфери і в деяких ситуаціях вважають за краще йти на поступки [15].

Проведені дослідження показали, що рівень доходів помітно відбивається на задоволеності шлюбом у жінок. Так, низький рівень доходів сприяє

збільшенню кількості скандалів. Насамперед, це пов'язано з тим, що нестача фінансових коштів – це одна з найбільш поширених причин сімейних розбіжностей. Поступово ця проблема може спричинити насильство в сім'ї. Крім цього, члени сім'ї схильні звинувачувати один одного в тому, що саме через них сім'я має фінансові проблеми (наприклад, через те, що чоловік не дозволяє дружині працювати, що дружина (чоловік) марнотратно відноситься до фінансових засобів, що чоловік (чоловік) не повчила необхідної освіти для заробляння грошей та ін.) [16].

Як правило, низький рівень доходів у сім'ї пов'язаний з іншими проблемами, які можуть призвести до незадоволеності шлюбом у жінок:

– проблема алкоголізму в сім'ї. Замість того, щоб заробляти гроші для своєї сім'ї, людина вважає за краще вживати алкогольні напої, у стані алкогольного сп'яніння вона може не усвідомлювати своїх дій, і це відбивається на членах його сім'ї;

– депресія, почуття провини та розпач. людина, яка відчуває матеріальні проблеми і не бачить шляхів виходу із ситуації, може перебувати в складному психічному стані, проблеми душевного характеру може виміщати на своїх близьких;

– проблеми безробіття. Часто причиною матеріального неблагополуччя є відсутність роботи, з одного боку, це призводить до негативного психологічного стану, що сприяє підвищенню агресії, з іншого боку, людина має дуже багато вільного часу, яке проводить нераціонально, викликаючи роздратування близьких;

– заздрість до успішнішого члена сім'ї. Як правило, цей фактор більш характерний для чоловіків, ніж для жінок, якщо жінка приносить у сім'ю більше фінансів, ніж чоловік, і при цьому сім'я все ж таки зазнає труднощів, чоловік, з одного боку, відчуває провину (усвідомлено чи неусвідомлено), з іншого – не може змиритися з думкою, що жінка успішніша [19].

І навпаки: що вищі можливості отримання доходу, то вище задоволеність шлюбом. Часто у забезпечених людей усі сили йдуть на заробляння грошей, і

не залишається ні енергії, ні часу на сімейні скандали. Також немає і самої причини скандалів, пов'язаних із нестачею фінансів. Крім цього, забезпечені люди мають більше можливостей для зняття напруги (якісний відпочинок, шопінг та ін.).

Однак у забезпечених людей все ж таки є проблеми, які в окремих випадках призводять до виникнення певних видів агресії, що може зашкодити задоволеності шлюбом [19].

Отже, існують наступні групи факторів, що впливають на ступінь задоволеності шлюбом [10]:

– група факторів, які пов'язані з поза сімейною діяльністю подружжя – сюди можна віднести їхню професійну діяльність, наявність друзів, особливості проведення часу тощо;

– група чинників, які зачіпають внутрішній устрій сім'ї – такі як розподіл господарські обов'язки, стиль життя, організація дозвілля, згода із загальним питанням у сферах життя й переконань;

- група факторів, які торкаються безпосередньо сімейних стосунків - це любов і вірність, взаємоповага, спільність поглядів, турбота один про одного, відсутність розбіжностей у вихованні дітей.

Також було виділено такі шість типів незадоволеності жінок подружніми відносинами:

– «справжня незадоволеність». Конфлікт, сприймається адекватно та існує об'єктивно, зіткнення інтересів відбувається, наприклад, коли вільна кімната хоче використати дружина з метою створення майстерні та займатися там живописом. У свою чергу, чоловік хоче використати цю кімнату для інших цілей, таким чином, виникає справжній конфлікт;

– «випадкова чи умовна незадоволеність» - цей тип конфлікту залежить обставин, які змінюються, але вони усвідомлюються сторонами конфлікту. Наприклад, «справжня незадоволеність» вищевикладеного прикладу переходить у «випадкову», коли існує інша кімната, яку можна обладнати під кабінет, але подружжя цього просто не помічає;

– «зміщена незадоволеність». у цьому випадку мається на увазі «явний конфлікт», за яким ховається якийсь інший прихований конфлікт, що лежить в основі явного. Наприклад, якщо суперечка з приводу вільної кімнати відбувається в умовах, коли чоловікові та дружині за фактом все одно на те, що буде в кімнаті – студія чи кабінет, а те, що виникло протиріччя служить проявом будь-якого іншого, глибшого, можливо навіть неусвідомлюваного конфлікту;

– «неправильно приписана незадоволеність». Це конфлікт «між помилковим розумінням сторонами певних аспектів, і як наслідок – помилкове тлумачення проблем». Коли, наприклад, лають дитину за щось, що вона була змушена зробити, виконуючи вказівку батьків;

– «латентна незадоволеність». Це конфлікт, якого немає, але він має статися». Але, через будь-які обставини, не усвідомлюється подружжям.

– «помилкова незадоволеність». Це випадок, коли відсутні «об'єктивні підстави» для конфлікту, і останній існує лише через помилки сприйняття, розуміння. Як основу для даної класифікації можна назвати ставлення між об'єктивним станом справ та станом справ, як воно сприймається конфліктуючими сторонами [17;23].

Таким чином, можна говорити про те, що на задоволеність шлюбом впливає ціла сукупність різних чинників, що у цілому ускладнює його вивчення, оскільки важко визначити внесок кожного чинника окремо.

1.3 Психологічні фактори, що визначають задоволеність подружжя шлюбом

На сьогоднішній день існує велика кількість психологічних досліджень, присвячених проблемам сім'ї Одним із завдань, проведених досліджень, є визначення шлюбів як щасливих та нещасливих.

Дослідники виділили різні показники, що показують ступінь задоволеності шлюбом подружжям. У дослідженнях американських вчених

Дж.Б. Спанієра та Р.Л. Левіса представлена модель якості шлюбу, що відбиває систему таких показників. На думку авторів, під поняттям «якості шлюбу» розуміються задоволеність шлюбом, стабільність та інші характеристики, що описують вдалі та невдалі шлюби.

Дж.Б. Спанієром та Р.Л. Левісом було проаналізовано більше двохсот робіт, присвячених проблемам сім'ї та шлюбу. Автори виділили характеристики високої якості шлюбу на основі проаналізованих робіт, їх виявилось. Дані характеристики автори поділили на три групи. Внутрішньоподружні фактори, дошлюбні фактори та соціально-економічні фактори – такі назви отримали три групи характеристик. Авторами було зазначено, що дві третини параметрів мають психологічний характер. Дані параметри позитивно впливають на якість шлюбу. Але, незважаючи на переваги, існує низка недоліків у цій схемі. Серед недоліків можна визначити:

- модель носить передбачуваний, а не пояснювальний характер;
- у межах існуючої моделі акцент робиться на прямолінійний характер залежностей;
- у рамках представленої моделі розглядається не задоволеність шлюбом, а чинники стабільності шлюбу;
- твердження про якість шлюбу працюють, спираючись на соціальний контекст, у цій моделі дана основа відсутня [2].

Узгодженість рольової поведінки кожного з подружжя є чинником успішності шлюбу [5]. Саме цим і цінна ця модель. Досить широко представлені моделі задоволеності шлюбом та у зарубіжних дослідженнях. Можна перелічити деякі з них.

Автор Ньюкомб представив модель, яку назвав «теорія рівноваги». Дослідник Беркл презентував модель, яку назвав «теорія компенсації». Такі автори як Кларк, Уоліс, представили модель, в основі якої лежить "компенсаторність". Сутність цієї моделі у тому, що одні аспекти сімейних відносин заміщуються іншими [69]. Незадоволеність будь-якими аспектами

сімейного життя заміщаються аспектами, які задовольняють подружжя. Котрел та Фут представили модель – «теорія емпатії».

Дослідження У. Берра ствердує, що послідовність зв'язків є задоволеність шлюбом і є залежною змінною» [41].

У роботах психологів представлена досить цікава модель, яка пояснює, як на якість шлюбу впливають дошлюбні чинники. До дошлюбних факторів, що підвищують якість шлюбу, відносяться:

- роль «значних інших», які надають значну підтримку майбутньому подружжю;
- високий рівень дошлюбної гомогенності (тобто однорідності);
- батьківська сім'я, її зразки сімейних відносин, а також якість виховання;
- ресурси майбутнього подружжя, які необхідні для виконання ролей, притаманних шлюбу.

Дослідження показують, що якість шлюбу безпосередньо залежить від ресурсів особистісного та соціального характеру. Саме від цього залежить позитивне функціонування шлюбу.

Значна кількість досліджень присвячено вивченню факторів нестабільності родини. До таких факторів належать дошлюбні фактори, формування правил та стадії відносин:

- одруження у досить ранньому віці (тобто до 21 року);
- негативне ставлення до свого чоловіка (дружини);
- небажана вагітність, що настала до шлюбу;
- неузгодженість розподілу обов'язків у сім'ї;
- невдалий шлюб батьків майбутнього подружжя;
- досить короткий термін знайомства нареченого та нареченої;
- невідповідність поглядів на проблему самореалізації жінки у професійному плані;
- різні погляди на проведення вільного часу;
- суперечки у сім'ї про кількість дітей;
- розподіл владних повноважень у майбутньому сімейному житті.

Оптимальний вік одруження для жінок становить 20 – 21 рік, а чоловіків – 26 – 27 років. Більш ранні дослідження, які вивчали проблеми сім'ї, дотримуються саме цих вікових кордонів. З іншого боку, дослідження показують, що вік від 20 до 24 років є найбільш сприятливим для одруження. На сьогоднішній день існує достатньо велика кількість досліджень, які фіксують увагу на тому, що чоловік повинен бути старшим за свою майбутню дружину для підтримки статевого потягу. Але для тривалості шлюбу, саме жінка має бути старшою за чоловіка, оскільки за даними статистичних досліджень, чоловіки живуть на п'ять років менше, ніж жінки.

Важливим фактором є професійна діяльність. Люди, які часто змінюють місце роботи, відрізняються непостійністю і нестійкістю і по відношенню до сімейних відносин. Професійна стабільність впливає на якість шлюбу. Сучасні молоді люди мають недостатній набір навичок залицання. Вони характеризуються залежністю від батьків, як і емоційному, і у фінансовому аспекті. Усе перелічене вище є дошлюбними чинниками несприятливого характеру. Наявність вищої освіти перестає бути гарантом сімейного благополуччя. Сприятливо впливає подружню сумісність відсутність проблем із житловими умовами, високий рівень освіти, і навіть відсутність різниці у освіті в подружжя. Рівень освіти чоловіка то, можливо вище, ніж в дружини. Цей чинник сприятливо впливає успішність шлюбу.

Економічні та соціально-демографічні, так можна назвати фактори, які представлені вище. Якщо проаналізувати дослідження, присвячені якості шлюбу, саме соціально-психологічним характеристикам можна стверджувати, що під час спільного життя подружжя, у тому відношенні відбуваються різні зміни, які мають не випадковий характер, а є закономірністю і це торкається сприйняття одне одного подружжям, і навіть їх відносини [11].

«Цикл розвитку сім'ї», таке поняття зустрічається у ранніх роботах, які вивчали подібні закономірності, але вони були пов'язані із задоволеністю шлюбом. Це поняття «цикл розвитку сім'ї» певні науковці замінюють таким поняттями як: наявність – відсутність дітей у сім'ї» і «стаж шлюбу».

За стажем шлюбу умовно можна розділила подружні пари, які за даними науковців брали участь у дослідженні, на п'ять груп і надати їм такі характеристики:

- перша група – сімейні пари, які мають стаж шлюбу до одного року, тобто молодята;
- друга група - сімейні пари, які мають стаж шлюбу до шести років (наявність маленьких дітей або їх відсутність);
- третя група - сімейні пари, які мають стаж шлюбу від шести до дванадцяти років (наявність дітей не старше дев'яти років);
- четверта група – подружжя, яке має стаж шлюбу від дванадцяти до вісімнадцяти років (наявність дітей шкільного віку);
- п'ята група – сімейні пари, що мають стаж шлюбу від вісімнадцяти до двадцяти шести років (наявність дітей старше вісімнадцяти років і молодше вісімнадцяти років) .

З практичного погляду і це підтверджено багатьма дослідженнями, виділення стажу шлюбу є виправданим. Психологи виділяють десять криз. Одні пов'язані із змінами подружжя з фізіологічної погляду, інші – із віком дітей. Перший кризовий період характеризується зміною сприйняття «образу партнера», стаж у шлюбі становить від п'яти до семи років. Другий кризовий період характеризується наявністю втомі подружжя один від одного, стаж у шлюбі становить від тринадцяти до вісімнадцяти років. Протягом другого, третього та четвертого умовних періодів спостерігається тенденція поступового зниження задоволеності шлюбом. Дані періоди пов'язані з дорослішанням дітей у сім'ї та зі стажем шлюбу. Результати вибірки по п'ятій групі показують підвищення задоволеності шлюбом [14].

Порівняльний аналіз не виявив значних відмінностей задоволеності шлюбом у другій та четвертій групах. Отже, дослідження показують, що зміни в сімейних відносинах відбуваються під впливом народження дітей особливо народження першої дитини та повноліття молодшої дитини» [15].

Різно зростає прояв взаємної ніжності в жінок, які перебувають у шлюбі від дванадцяти до вісімнадцяти років. У чоловіків спостерігається зростання рівня взаємного спілкування з дружиною внаслідок збільшення стажу сімейного життя» [14]. Ступінь задоволеності шлюбом в жінок складається під впливом взаємної підтримки, що вони відчують із боку партнера [16]. У чоловіків спостерігається зростання значення взаємного спілкування з дружиною внаслідок зростання сімейного стажу. Рівень задоволеності шлюбом корелює з наявністю в подружжя теплоти, доброти та чутливості в обох або в одного з подружжя [16].

Часто чоловіки демонструють повну відсутність інтересу до спілкування з дружиною, а також до дітей. Цей факт є причиною, через яку в перші спільні роки життя, а це п'ять – шість років, зростає відсоток розлучень і становить 70% випадків [16].

Чоловіки, в більшості випадків, віддають перевагу більш незалежним дружинам, які поділяють їх захоплення та інтереси. Причинами того, що зі часом жінки та чоловіки стають більш здатними на турботу є гормональні зміни, позбавлення від ролей ранньовікового характеру (період догляду за дітьми та піклування про них). Все це дозволяє чоловікам і жінкам висловлювати свої потреби, які пригнічувалися раніше» [16].

Модель «стабільності шлюбу» дає пояснення такому феномену як задоволеність шлюбом. Функції та цілі шлюбу задовольняють різні потреби людей, а стабільність шлюбу забезпечуються за рахунок двох систем факторів. Перша система - це система соціально-економічних факторів, яка відповідає за стійкість шлюбу. Дані фактори представлені матеріальною забезпеченістю, бюджетом часу, а також житловими умовами. Друга система – це система чинників соціально-психологічного характеру. Саме соціально-психологічні чинники відбивають ступінь задоволеності шлюбом [14]. Цей феномен можна назвати «задоволенням емоційно-психологічних потреб». До кола таких емоційно-психологічних потреб включаються такі потреби:

– сексуальна потреба;

- потреба у психологічній підтримці, «бути коханим»;
- потреба у шлюбному партнері, у близьких людях;
- потреба у співпраці, підтримці з боку партнера, у взаємодопомозі;

потреба у спілкуванні довірчо-дружнього характеру [19].

У процесі становлення людини як особистості та освоєння нею соціальної дійсності, формуються різні потреби і очевидним стають спроби розгляду якості шлюбу через задоволення цих потреб подружжя [21]. Розвиваючи цю тему можна виділити слабо мінливі (інваріантні) показники стабільного шлюбу в перші роки сімейного життя. Особливістю цієї властивості є задоволення потреби у спілкуванні подружжя. До даних характеристик входять такі: наявність почуття любові до дружини (чоловіка), репродуктивні установки позитивного характеру, сімейні цінності подружжя, самовдосконалення подружжя і прагнення щодо нього в подружжя, переоцінка зовнішньої привабливості чоловіка, і навіть єдність подружжя ціннісноорієнтаційного характеру [21].

Аналізуючи зарубіжні дослідження, присвячені цій проблемі, можна перерахувати якості партнерів, які визначають подружню задоволеність. У щасливих шлюбах присутні товариськість, щирість, емоційна стабільність, довірливість, а також згода з оточуючими людьми. Нещасливі шлюби характеризуються замкнутістю, підозрілістю, скутістю, відчуженістю, емоційною неврівноваженістю, і навіть прагненням до домінування [21].

Дослідження зарубіжних авторів представляють факти, які свідчать, що подружні пари, демонструють високий рівень задоволеності шлюбом, точно сприймають переваги партнера, і вважають себе подібними в особистісному плані.

Перелічені параметри в подружніх парах із низькою задоволеністю шлюбом, демонструють значення протилежного характеру. За даними зарубіжних досліджень спостерігається тенденція зменшення прийняття особистісних якостей чоловіка чи дружини у міру збільшення сімейного стажу. Досліджуючи задоволеність шлюбом, зарубіжні автори прийшли до думки, що

між стилем мовної поведінки з дитиною та ступенем задоволеності шлюбом існує залежність.

Батьки з низьким рівнем задоволеності шлюбом менш директивні, виявляють більше чуйності та складність висловлювань у тому випадку, коли збігається стать дитини та батьків. Батьки менш чуйні під час розмови, більш директивні у разі, коли стать дитини і батька не збігається .

Досліджуючи проблему спілкування подружжя, необхідно звернути увагу на подружній конфлікт. Він є фактором супроводжуючого характеру, який пов'язаний із задоволеністю шлюбом. Але, слід зазначити, що цей фактор не є причиною зниження задоволеності відносинами між подружжям. Більшість дослідників зазначає, що причиною є реалізація батьківських патернів взаємодії до компенсації своєї заниженої самооцінки [1; 17;23].

Слід зазначити, що конфлікт виконує функцію стабілізуючого характеру. Характерною особливістю цієї функції є вироблення загальних поглядів подружжя у процесі переживання розбіжностей. Конфлікт виконує ще одну функцію сигнальну функцію. Характерною особливістю даної функції є оповіщення подружжя про те, що щось йде не так, про кризу, що виникла, або про те, що сімейні відносини переходять новий етап розвитку [1; 17;23].

У сімейному житті пари є дві кризи – це шість років і вісімнадцять років спільного життя. При переживанні кризи відбувається зміна статевої диференціації в парі, тому традиціоналізація відносин найефективніша при вирішенні завдань у сім'ях 1, 2 та 5 груп за стажом шлюбу, і навіть позитивно пов'язані з задоволеністю шлюбом. У сім'ях ж 3 і 4 груп на задоволеність шлюбом позитивний вплив здійснює егалітаризація статево-рольової структури сім'ї. Інакше кажучи, сімейній парі необхідно рівномірно розподіляти обов'язки між собою для ефективнішого виховання дітей [[1;

Дружина визнає панування чоловіка у разі, якщо він бере безпосередню участь у формуванні психологічного клімату сім'ї, соціальній та організації спільного дозвілля. Виховання дітей та організація побуту, у такому разі,

відходить на другий план. Процеси лідерства у групах неофіційного плану чимось схожі на процеси спільного верховенства у сім'ях на етапі розвитку. При збігу думок про верховенство у ній рівень задоволеність шлюбом досить високий. Інша картина спостерігається у матріархальних сім'ях. Такий шлюб спочатку розлагоджений у зв'язку з тим, що дружина бере участь у всіх сферах життя сім'ї, а жіноче верховенство, як правило, пов'язане з пияцтвом партнера

У перші місяці подружнього життя рольова структура може коливатися, наближаючись до сучасної чи традиційної. За результатами розвитку структури сім'ї в рольовому плані на різних етапах її розвитку: перший етап – подання заяви до РАЦС, другий етап – після укладення шлюбу після 0,5 року, третій етап – на закінчення першого року спільного життя. На задоволеність шлюбом, після народження дитини, в «традиційній» сім'ї впливає відповідність статево-рольовим стереотипам і психологічна взаємозалежність подружжя. У «сучасній» сім'ї впливає виконання чоловіком ролі традиційного характеру [21].

Необхідно відзначити той факт, що збіг сучасних установок подружжя впливає на задоволеність шлюбом. Можна дійти висновку про те, що економічні, психологічні, соціально-демографічні чинники впливають на задоволеність відносинами сімейно-шлюбного характеру.

Висновок по розділу 1.

сихологічні відносини у шлюбі є об'єктивними за формою свого прояву, але суб'єктивні за своєю сутністю.

Класифікацію типів подружніх партнерів:

– рівноправні партнери. їм властиве очікування друг від друга рівних правий і обов'язків;

– романтичні партнери. у них виражена сентиментальність, переважно очікують один від одного міцної любові та душевної згоди;

– батьківські партнери: подружжя, у цьому варіанті, є одне одному об'єктом для проєкцій батьківського поведінки, транслують турботу і піклуються один про одного;

– дитячі партнери: поведінка у них спонтанна, безпосередньо, у той же час виявляють, здебільшого, слабкість і безпорадність, несвідомо вимагаючи від партнера, щоб той доглядав і дбав;

– раціональні партнери: емоції тримають під контролем, знають і дотримуються своїх прав та обов'язків;

– товариські партнери. не надають великого значення романтичному коханню, розуміють проблеми сімейного життя, намагаються справлятися із ними разом.

– незалежні партнери. у шлюбних відносинах дотримуються дистанції.

Вважається, що основним фактором розвитку нерозуміння між подружжям є незадоволення основних потреб подружжя. Насамперед йдеться про потребу в коханні, розумінні, повазі та підтримці. По-друге, важлива потреба у близькості, як фізіологічної, і психологічної. По-третє, чимало важливим аспектом є створення та підтримання оптимальних за індивідуальними вимогами матеріальних умов життєдіяльності. По-четверте, не можна недооцінювати роль сімейного спілкування.

Подолання дисгармонії подружніх відносин слід починати з розуміння умов та принципів, на яких будується щаслива сім'я. Можна виділити такі умови:

– кожному з подружжя необхідно змінити колишнього себе, поставити у пріоритет сім'ю та благополуччя членів своєї сім'ї;

– внутрішні зміни мають бути підпорядковані формуванню психологічної сумісності зі шлюбним партнером, вона сприймається як взаємне прийняття партнерів зі спілкування та спільної діяльності, заснований на оптимальному поєднанні – подібності взаємодоповнюваності – ціннісних орієнтацій, особистісних чи психофізіологічних особливостей. У сімейній взаємодії психологічна сумісність включає такі компоненти, як психофізіологічну сумісність, особистісну сумісність, у тому числі когнітивну, емоційну, поведінкову, сумісність цінностей чи духовну сумісність.

Відносини подружжя у сім'ї – це, насамперед, цілісна система їх почуттів, взаємовідносин, організації спільної життя. На ступінь задоволеності шлюбом, крім внутрішніх відносин у сім'ї, істотно впливають і різні соціальні ситуації, мікро та макроекономічні впливи, ступінь соціальної стабільності сім'ї.

Ім'я є найважливішим компонентом соціального середовища людини, тому що спочатку два десятиліття життя людини повністю залежить від сім'ї - саме вона дає їй дах, освіту і виховання. Ставши дорослою, людина намагається створити власну сім'ю, і багато її дій спрямовані саме на це. Створивши сім'ю, сили людини спрямовані на народження та виховання своїх дітей.

У психологічних дослідженнях велике значення має вивчення власне поняття «задоволеність шлюбом». На думку більшості дослідників, задоволеність шлюбом – це якийсь внутрішній суб'єктивний фактор, що є оцінкою кожним чоловіком як безпосередньо самого шлюбу, і другого чоловіка зокрема. Ця оцінка спирається на той образ сім'ї, який склався на даний момент у людини під впливом різного життєвого досвіду, всіляких подій, соціального та культурного оточення. При цьому дослідники відзначають той факт, що не можна плутати поняття задоволеність шлюбом і стабільність шлюбу, оскільки навіть якщо подружжя не задоволені своїм шлюбом, може бути досить стійким і стабільним. І навпаки – задоволеність шлюбом не забезпечує його стабільність.

Певною мірою задоволеність шлюбом залежить від фінансового становища сім'ї. Це більшою мірою визначається не самим матеріальним благополуччям, а тим, що в суспільстві існує думка про те, що чоловік повинен забезпечувати свою сім'ю, і коли його дохід є досить високим, не тільки дружина сприймає його як успішного чоловіка, але і сам чоловік може вважати, що він успішний і гарний чоловік.

Крім того, у дослідженнях було показано, що сексуальна гармонія також знижується у тому випадку, коли у чоловіка знижується дохід. Можливо, це пов'язано з тим, що чоловік почувається невдахою, а це в свою чергу негативно впливає на його сексуальне життя.

В іншому дослідженні показано вплив акцентуацій характеру на ступінь задоволеності шлюбом. І у чоловіків, і у жінок, для яких характерні такі прояви акцентуації характеру як педантичність, схильність до підвищеного порядку, циклічні зміни настрою, схильність до застрягання на певних подіях призводить до того, що ступінь задоволеності шлюбом падає. При цьому більш високий рівень соціального інтелекту навпаки позитивно впливає на ступінь задоволеності шлюбом.

Задоволеність шлюбом також залежить від рівня освіти – що нижча освіта, особливо в жінок, то нижча задоволеність шлюбом. Дослідники пов'язують це з тим, що жінки з нижчим рівнем освіти більш схильна до скандалів і з'ясування стосунків, що негативно позначається на сімейних відносинах. Отримуючи якісну освіту, особистість підвищує свій культурний рівень, а також формує навички аналізу власної поведінки стосовно оточуючих, що надалі допомагає успішно впоратися з конфліктними ситуаціями. Освічені люди розуміють, яку позицію слід зайняти у сімейному конфлікті, щоб не доводити ситуацію до скандалу та допомогти близьким вирішити проблеми. Вони усвідомлюють важливість теплої сімейної атмосфери і в деяких ситуаціях вважають за краще йти на поступки.

Проведені дослідження показали, що рівень доходів помітно відбивається на задоволеності шлюбом у жінок. Так, низький рівень доходів сприяє

збільшенню кількості скандалів. Насамперед, це пов'язано з тим, що нестача фінансових коштів – це одна з найбільш поширених причин сімейних розбіжностей. Поступово ця проблема може спричинити насильство в сім'ї. Крім цього, члени сім'ї схильні звинувачувати один одного в тому, що саме через них сім'я має фінансові проблеми (наприклад, через те, що чоловік не дозволяє дружині працювати, що дружина (чоловік) марнотратно відноситься до фінансових засобів, що чоловік (чоловік) не повчила необхідної освіти для заробляння грошей та ін.).

Як правило, низький рівень доходів у сім'ї пов'язаний з іншими проблемами, які можуть призвести до незадоволеності шлюбом у жінок:

– проблема алкоголізму в сім'ї. Замість того, щоб заробляти гроші для своєї сім'ї, людина вважає за краще вживати алкогольні напої, у стані алкогольного сп'яніння вона може не усвідомлювати своїх дій, і це відбивається на членах його сім'ї;

– депресія, почуття провини та розпач. людина, яка відчуває матеріальні проблеми і не бачить шляхів виходу із ситуації, може перебувати в складному психічному стані, проблеми душевного характеру може виміщати на своїх близьких;

– проблеми безробіття. Часто причиною матеріального неблагополуччя є відсутність роботи, з одного боку, це призводить до негативного психологічного стану, що сприяє підвищенню агресії, з іншого боку, людина має дуже багато вільного часу, яке проводить нераціонально, викликаючи роздратування близьких;

– заздрість до успішнішого члена сім'ї. Як правило, цей фактор більш характерний для чоловіків, ніж для жінок, якщо жінка приносить у сім'ю більше фінансів, ніж чоловік, і при цьому сім'я все ж таки зазнає труднощів, чоловік, з одного боку, відчуває провину (усвідомлено чи неусвідомлено), з іншого – не може змиритися з думкою, що жінка успішніша.

Отже, існують наступні групи факторів, що впливають на ступінь задоволеності шлюбом:

– група факторів, які пов'язані з поза сімейною діяльністю подружжя – сюди можна віднести їхню професійну діяльність, наявність друзів, особливості проведення часу тощо;

– група чинників, які зачіпають внутрішній устрій сім'ї – такі як розподіл господарські обов'язки, стиль життя, організація дозвілля, згода із загальним питанням у сферах життя й переконань;

– група факторів, які торкаються безпосередньо сімейних стосунків - це любов і вірність, взаємоповага, спільність поглядів, турбота один про одного, відсутність розбіжностей у вихованні дітей.

роботах психологів представлена досить цікава модель, яка пояснює, як на якість шлюбу впливають дошлюбні чинники. До дошлюбних факторів, що підвищують якість шлюбу, відносяться:

– роль «значних інших», які надають значну підтримку майбутньому подружжю;

– високий рівень дошлюбної гомогенності (тобто однорідності);

– батьківська сім'я, її зразки сімейних відносин, а також якість виховання;

– ресурси майбутнього подружжя, які необхідні для виконання ролей, притаманних шлюбу.

Значна кількість досліджень присвячено вивченню факторів нестабільності родини. До таких факторів належать дошлюбні фактори, формування правил та стадії відносин:

– одруження у досить ранньому віці (тобто до 21 року);

– негативне ставлення до свого чоловіка (дружини);

– небажана вагітність, що настала до шлюбу;

– неузгодженість розподілу обов'язків у сім'ї;

– невдалий шлюб батьків майбутнього подружжя;

– досить короткий термін знайомства нареченого та нареченої;

– невідповідність поглядів на проблему самореалізації жінки у професійному плані;

– різні погляди на проведення вільного часу;

- суперечки у сім'ї про кількість дітей;
- розподіл владних повноважень у майбутньому сімейному житті.

За стажем шлюбу умовно можна розділила подружні пари, які за даними науковців брали участь у дослідженні, на п'ять груп і надати їм такі характеристики:

- перша група – сімейні пари, які мають стаж шлюбу до одного року, тобто молодята;
- друга група - сімейні пари, які мають стаж шлюбу до шести років (наявність маленьких дітей або їх відсутність);
- третя група - сімейні пари, які мають стаж шлюбу від шести до дванадцяти років (наявність дітей не старше дев'яти років);
- четверта група – подружжя, яке має стаж шлюбу від дванадцяти до вісімнадцяти років (наявність дітей шкільного віку);
- п'ята група – сімейні пари, що мають стаж шлюбу від вісімнадцяти до двадцяти шести років (наявність дітей старше вісімнадцяти років і молодше вісімнадцяти років) .

До кола таких емоційно-психологічних потреб включаються такі потреби:

- сексуальна потреба;
- потреба у психологічній підтримці, «бути коханим»;
- потреба у шлюбному партнері, у близьких людях;
- потреба у співпраці, підтримці з боку партнера, у взаємодопомозі;
- потреба у спілкуванні довірчо-дружнього характеру.

РОЗДІЛ 2 ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛЕЙ ВЗАЄМОДІЇ ПОДРУЖЖЯ ТА ЇХ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ

2.1 Організація та методи емпіричного дослідження

Дослідження моделей взаємодії подружжя та їх задоволеність шлюбом проводилося у період із вересня по грудень 2023 року у м. Дніпро. У дослідженні брало участь 50 подружніх пар (100 осіб) віком від 25 до 38 років. Стаж подружжя від 1 до 20 років.

Мета дослідження: вивчення особливостей впливу моделі взаємодії подружжя з їхньою задоволеністю шлюбом.

Дослідження проводилося згідно з наступними етапами:

- обрати та обґрунтувати діагностичний інструментарій для дослідження визначеної проблеми;
- виявити особливості взаємодії подружжя в залежності від ступеня їх задоволеності шлюбом;
- визначити моделі взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

Виходячи з зазначених цілей та завдань дослідження, був підібрано діагностичний інструментарій та визначено стратегію дослідження:

Опитувальник «Спілкування у сім'ї», опитувальник застосовується під час проведення дослідження характеру спілкування подружжя. Методика складається із сорока восьми питань. В її основі закладено шість шкал, такі як:

- психотерапевтичність спілкування;
- подібність у поглядах подружжя;
- довіра при спілкуванні;
- легкість подружнього спілкування;
- порозуміння між подружжям, спільні сімейні символи.

Опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність». Методика складається із сорока п'яти тверджень. Дані твердження спрямовані на

вивчення взаємовідносин між подружжям у сімейному житті. Кожна зі шкал включає п'ятнадцять питань-тверджень. Усього шкал три: емоційне тяжіння, розуміння, авторитетність.

Методика «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях». Ця методика дозволяє виявити найбільш конфліктогенні сфери подружніх відносин, ступінь згоди чи незгоди у конфліктних ситуаціях, загальний рівень конфліктності у парі. Методика являє собою бланковий тест-опитувальник, що містить опис 32 ситуацій подружньої взаємодії, які мають конфліктний характер. Як відповідь респондентам пропонується шкала можливих реакцій на певну ситуацію, в яку закладено дві ознаки: активність чи пасивність реакції та згоду чи незгоду з партнером. Лівий полюс шкали – активне вираження незгоди, незгодне нейтральне ставлення, пасивне вираження згоди і, нарешті, правий полюс – активне вираження згоди. Методика має чоловічий та жіночий варіанти.

Автори методики виділяють 8 сфер, у яких найчастіше відбуваються зіткнення у подружжя:

- 1) проблеми відносин із родичами та друзями;
- 2) питання, пов'язані з вихованням дітей;
- прояв прагнення автономії;
- 4) порушення рольових очікувань;
- 5) неузгодженість норм поведінки;
- 6) прояв домінування одним із подружжя;
- 7) прояв ревнощів;
- 8) розбіжності щодо грошей.

Опитувальник задоволеності шлюбом. . Опитувальник є одномірною шкалою, що складається з 24 тверджень, що відносяться до різних сфер: сприйняття себе і партнера, думки, оцінки, установки і т.п. Завданням респондента є співвідношення кожного твердження з трьома варіантами відповідей залежно з його згоди.

За допомогою підрахунку сумарного бала по всьому тесту в діапазоні від 0 до 48 балів виводиться висновок про ступінь благополуччя сім'ї – високий бал говорить про задоволеність шлюбом.

Методи математичної обробки та аналізу. Використовувався кількісний аналіз з використанням методів математичної статистики: порівняльний аналіз для визначення особливостей взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом (U-Манна-Уїтні) та кореляційний аналіз для визначення моделей взаємодії подружжя у шлюбі з різним ступенем їх задоволеності (коефіцієнт кореляції) SPSS).

2.2 Психологічні особливості взаємодії у подружніх парах з різним ступенем їх задоволеності шлюбом

Першим етапом дослідження стало вивчення ступеня задоволеності шлюбом подружніх пар, які брали участь у дослідження з використанням опитувальника задоволеності шлюбом. На малюнку 2.1. представлені результати дослідження ступеня благополуччя подружжя у шлюбі.

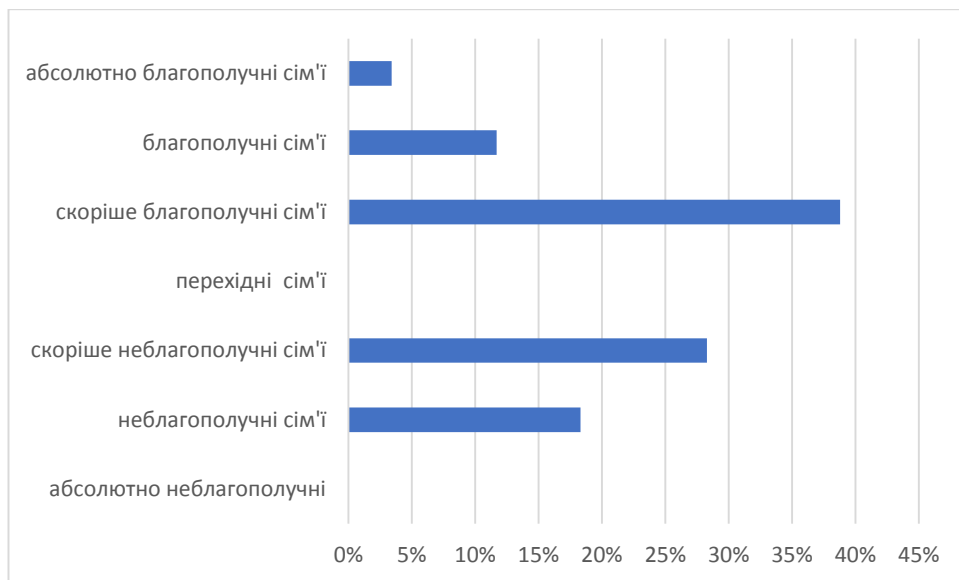

Рисунок 2.1. Особливості спілкування у сім'ях з різним ступенем благополуччя

Маючи дані, представлені на рисунку 2.1., можна відзначити, що більшість подружніх пар, що брали участь у дослідженні, сприймають свій шлюб та сімейні взаємини скоріше як благополучні (38,3% учасників дослідження), тобто подружжя не заперечує наявність труднощів у взаєморозумінні та відносинах, конфліктів, проте все одно шанобливо ставиться до свого шлюбу, відзначають переваги партнера, повноцінність життя у шлюбі.

Благополучним шлюбом відзначають 15,1% учасників дослідження, яке виявляється у збереженні взаєморозуміння з партнером та гостроти його сприйняття, подружні стосунки приносять радість та задоволення, з боку рідних та друзів шлюб оцінюється як благополучний.

Свій шлюб як неблагополучний сприймають 18,3% учасників дослідження. 28,3% респондентів також схильні оцінювати свій шлюб як невдалий. Це виявляється у відчутті того, що все у шлюбі «приїдається», у тому числі сексуальні стосунки, у тому, що реальний шлюб не відповідає тому, що від нього очікувалося, подружжя отримує одне від одного необхідну емоційну підтримку, часто замислюється про розлучення.

Виходячи з аналізу отриманих результатів рівня задоволеності подружжя, яке брали участь у дослідженні, шлюбом було розділено вибірку на дві підгрупи. До першої підгрупи увійшли подружжя з високим ступенем задоволеністю та благополуччям у шлюбі (при отриманні респондентом від 28 до 48 балів) – 53,4% учасників дослідження. До другої підгрупи увійшли подружжя з вираженим неблагополуччям у шлюбі (при отриманні від 0 до 27 балів) – 46,6%.

Наступним етапом дослідження стало виявлення особливостей взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеністю шлюбом. На рисунку 2.2 представлені результати дослідження особливостей спілкування у сім'ї у підгрупах із застосуванням опитувальника.

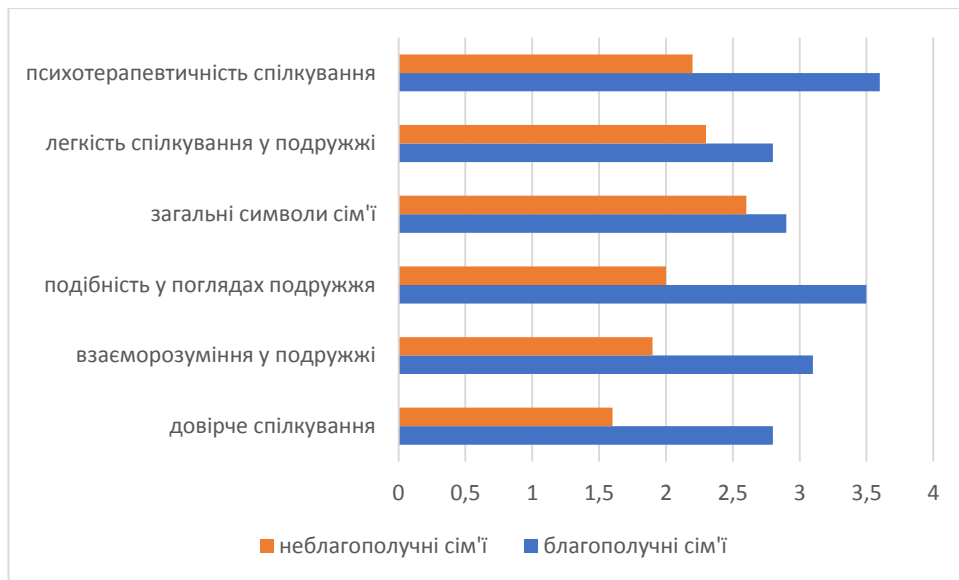

Рисунок 2.2. Особливості спілкування у сім'ях з різним ступенем благополуччя

Виходячи з даних, представлених на рисунку 2.2., можна зробити висновок про те, що в благополучних сім'ях високий ступінь виразності мають такі аспекти спілкування як «подібність у поглядах подружжя» (середнє значення 3,5 бали), «психотерапевтичність спілкування» (середнє значення 3,6 бала). Решта всіх аспектів сімейної комунікації перебувають у межах середнього ступеня вираженості.

У подружжя з низьким ступенем задоволеності шлюбом меншою мірою виражена довірливість у спілкуванні (середнє значення 1,6). Решта комунікативні аспекти у цій підгрупі мають середній ступінь виразності.

Таким чином, у сім'ях з високим ступенем благополуччя подружжю, як правило, подобаються ті самі фільми, книги, спектаклі, у них немає розбіжностей щодо взаємин із друзями та родичами, збігаються відношення до дітей, грошей і до життя в цілому. Процес спілкування один з одним у подружжя викликає позитивні емоції, вони діляться переживаннями, надіями один з одним без тривоги та жалю, розповідають щось важливе про себе. Решта всіх аспектів сімейного спілкування у цій підгрупі перебувають у межах середнього ступеня вираженості з тенденцією до високого.

Подружжя з низьким ступенем задоволеності шлюбом дуже часто приховує від своїх партнерів якісь важливі сторони та події свого життя, не діляться своїми переживаннями та тривогами, з труднощами воліють справлятися самостійно, навіть якщо вони стосуються здоров'я, фізичного стану. Всі інші аспекти сімейної взаємодії в цій підгрупі мають середній ступінь виразності, по деяких із них відзначається тенденція до зниження.

З метою визначення значущості відмінностей в особливостях спілкування в сім'ях з різним ступенем благополуччя, ми провели порівняльний аналіз із застосуванням непараметричного критерію U-Манна-Уїтні. Його результати представлені у таблиці 1,47

Таблиця 2.1

Результати порівняльного аналізу особливостей спілкування в сім'ях з різним ступенем благополуччя

Спілкування в сім'ї	Благополучні сім'ї	Неблагополучні сім'ї	U-емпіричне	Рівень значущості
Довіра у спілкуванні				
Порозуміння між подружжям				
Подібність у поглядах подружжя				
Загальні символи сім'ї				
Легкість спілкування між подружжям				
Психотерапевтичність спілкування				

Виходячи з результатів порівняльного аналізу, представленого в таблиці ступенем задоволеності шлюбом довіра у процесі спілкування істотно вище, ніж у неблагополучних сім'ях (на рівні значимості 0,01).

Статистично значущими є відмінності у виразності психотерапевтичної функції спілкування у благополучних та неблагополучних сім'ях (на рівні значимості 0,01).

Також, істотно виражена різниця у сумісності поглядів подружжя на найважливіші аспекти життя – лише на рівні значимості 0,01 – тобто подружжю із високим ступенем задоволеності шлюбом властиво подібність у поглядах, тоді як і неблагополучних сім'ях ставлення до багатьох сторін життя в подружжя істотно різняться.

Порівняльний аналіз також встановив статистично значущі розбіжності за показником «порозуміння між подружжям» – лише на рівні значимості 0,01. Тобто подружжя з високим ступенем задоволеності шлюбом розуміє одне одного, може оцінити ставлення свого партнера до тієї чи іншої події, книги, фільму. Без слів можуть зрозуміти настрій свого партнера, ставлення його до чогось.

Далі проаналізовано результати опитувальника «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність» - рисунок 2.3.

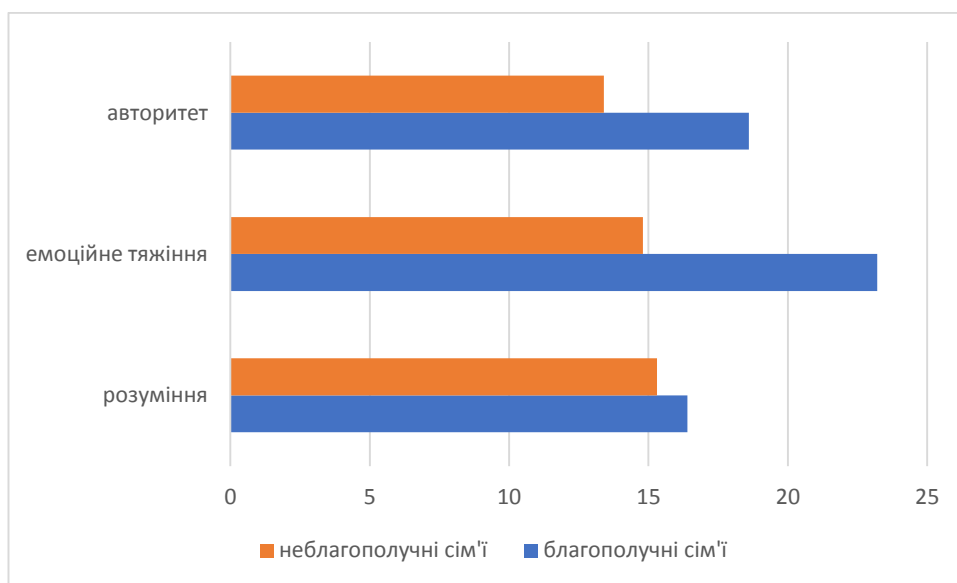

Рисунок 2.3. Результати дослідження розуміння, емоційного тяжіння та авторитетності у сім'ях з різним ступенем благополуччя

Виходячи з даних, представлених на рисунку 2.3., можна відзначити, що у подружжя з високим ступенем задоволеності шлюбом найбільше виражена шкала «емоційне тяжіння» – середнє значення 23,2 бала. Це свідчить про те, що в цих сім'ях партнери вважають один одного привабливими, вони хочуть і

прагнуть спілкуватися один з одним, мати спільні справи та інтереси, відзначають психотерапевтичну дію у спілкуванні один з одним.

У той же меншою мірою вираженою шкалою по даному опитувальнику є шкала «розуміння», яка, проте, знаходиться в межах середніх значень. Це може бути обумовлено тим, що партнери один одному продовжують відкриватись, дивувати, при цьому не ускладнюють інтерпретацію поведінки свого партнера, думок, почуттів, враховують їх під час спілкування один з одним.

Авторитетність також виражена в середньому (середнє значення шкали 18,6) – партнери в благополучних сім'ях приймають один одного як особистостей, які шанобливо ставляться до інтересів один одного, світогляду, водночас зберігаючи свою індивідуальність.

Аналізуючи результати опитувальника групи подружжя з низьким ступенем задоволеності шлюбом, слід зазначити, що це показники перебувають у межах середніх значень. Тим не менш, найменший ступінь виразності має шкала авторитетності (середнє значення 13,4 бала), тобто переважає неприйняття партнера як особистості, можлива зневага до нього, до його інтересів, світогляду тощо.

Емоційне тяжіння, виражене 14,8 балами у групі з низьким ступенем задоволеністю шлюбом, що характеризує складності у спілкуванні у партнерів, можливе почуття втоми один від одного.

Найбільший ступінь виразності має шкала «розуміння» – 15,3 бали за групою випробуваних. Партнери знають основні індивідуальні особливості один одного, можуть інтерпретувати поведінку, думки, почуття та наміри один одного.

З метою визначення значущості відмінностей у виразності розуміння, емоційного тяжіння та авторитетності в сім'ях з різним ступенем благополуччя, нами було проведено порівняльний аналіз із застосуванням непараметричного критерію U-Манна-Уїтні. Його результати представлені у таблиці 2.2. Порівняльний аналіз дозволив встановити значні відмінності у вираженості емоційного тяжіння у подружжя з різним ступенем задоволеності

шлюбом (на рівні значимості 0,01), а також у виразності показника «авторитетність» на рівні значимості 0,01.

Таблиця 2.2.

Результати порівняльного аналізу виразності розуміння, емоційного тяжіння та авторитетності у сім'ях з різним ступенем благополуччя

Шкали опитувальника	Благополучні сім'ї	Неблагополучні сім'ї	U-емпіричне	Рівень значущості
Розуміння	16,4	15,3	393,5	-
Емоційне тяжіння	23,2	14,8	63,5	0,01
Авторитетність	18,6	13,4	149,5	0,01

З даних, поданих у таблиці 2.2, слід, що емоційне тяжіння, виражене прагненні подружжя спілкуватися і проводити час друг з одним, мати спільні інтереси переважно є у благополучних сім'ях. Також, у цих сім'ях партнери більшою мірою ставляться один до одного шанобливо, приймають індивідуальність іншого.

Далі проаналізовано результати дослідження характеру взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях за методикою– рисунок 2.4. Спираючись на дані, представлені рисунку 2.4, можна відзначити, що у сім'ях з високим рівнем добробуту переважають позитивні реакції подружжя у конфліктах як активної, і пасивної спрямованості. Так, наприклад, питання, пов'язані з вихованням дітей у цих сім'ях вирішуються в позитивному ключі при активному їх обговоренні, спробах знайти точки дотику один з одним та оптимальному для всіх членів сім'ї вирішенні. У той же час, у сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом саме ця сфера є найбільш конфліктною, що викликає найбільшу кількість суперечок та незгоди.

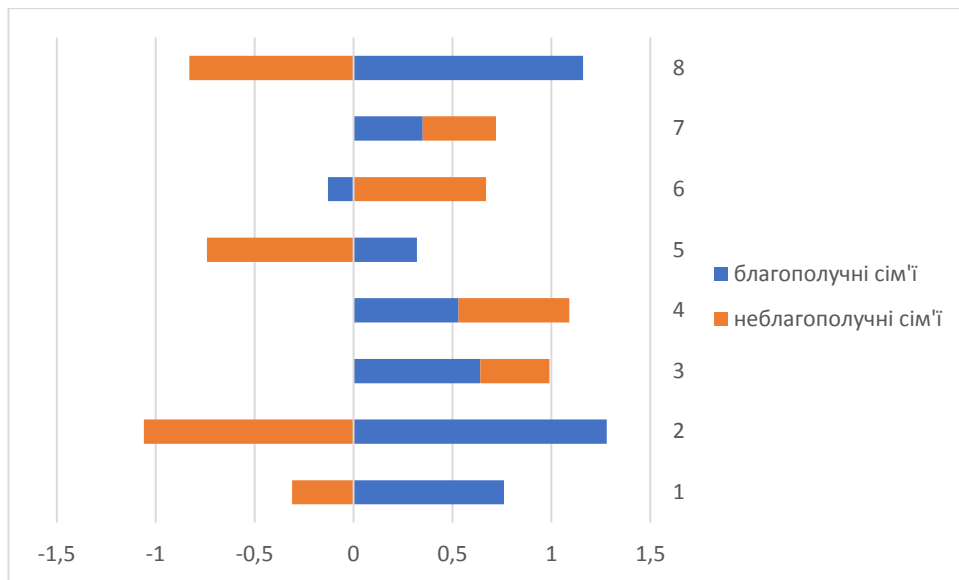

Рисунок 2.4. Характер взаємодії подружжя з різним рівнем задоволеності шлюбом у конфліктних ситуаціях

Примітка: 1-проблеми відносин із родичами та друзями; 2 - питання, пов'язані з вихованням дітей; 3 – прояв прагнення до автономії; 4 – порушення рольових очікувань; 5 - неузгодженість норм поведінки; 6 - прояв домінування одним із подружжя; 7 – прояв ревнощів; 8 - розбіжності щодо грошей

Така сама тенденція простежується і під час розгляду ставлення до грошей у сім'ях з різним ступенем благополуччя. У першій підгрупі розбіжності у думках активно обговорюються, подружжя прагне знайти компромісне рішення не обмежуючи права та потреби партнера. У сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом фінансова сторона сімейного життя обговорюється в негативному ключі, на її ґрунті виникають часті конфлікти. Вирішення цих конфліктів переважно або відкладається, або подружжя віддає перевагу стереотипним підходам, виробленим на ранніх стадіях відносин, або пов'язаним з батьківськими установками.

Найменшу різницю, але також аналогічну тенденцію можна виявити під час аналізу шкали «неузгодження норм поведінки» – у благополучних сім'ях конфлікти у цій сфері вирішуються у позитивному ключі, у неблагополучних

– у негативному. Однак, у першій підгрупі позиція подружжя переважно пасивна, тоді як у другій групі – виражена активність шлюбних партнерів у вирішенні цих конфліктів. Це може виявлятися в частих зауваженнях, спробах одного партнера «виправити» іншого, якимось на нього вплинути, перевиховати на «потрібний» бік.

Аналізуючи конфлікти партнерів у сфері спроб домінування, слід зазначити, що негативна та найактивніша позиція у сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом, тоді як перша підгрупа респондентів можливі прояви та спроби домінування намагаються дозволяти у позитивному пасивному тоні.

Решта сфери можливої появи конфліктних ситуацій у сім'ях з різним рівнем задоволеності шлюбом виражені переважно у позитивному пасивному ключі.

Далі, з метою визначення значущості відмінностей у характері взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях у сім'ях з різним ступенем благополуччя, було проведено порівняльний аналіз із застосуванням непараметричного критерію U-Манна-Уїтні. Його результати представлені у таблиці 2.3. У результаті проведення порівняльного аналізу було встановлено існування значних відмінностей в особливостях взаємодії подружжя з різним ступенем задоволеності шлюбом у конфліктних ситуаціях. Так, у неблагополучних сім'ях при виникненні непорозуміння та конфліктів у ситуаціях, пов'язаних із відносинами з друзями та родичами, подружжям вибирається стратегія пасивного вирішення конфлікту у негативному ключі. Це може бути виражене у несхваленні чоловіком дій та вчинків свого партнера без активного їх обговорення та спроб знаходження компромісу (на рівні значущості 0,01).

Таблиця 2.3.

Результати порівняльного аналізу характеру взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях у сім'ях з різним ступенем благополуччя

Характер взаємодії подружжя	Благополучні сім'ї	Неблагополучні сім'ї	U-емпіричне	Рівень значущості
Проблеми відносин із родичами та друзями	+0,76	-0,31	162,5	0,01
Питання, пов'язані з вихованням дітей	+1,28	-1,06	19	0,01
Прояв прагнення автономії	+0,64	+0,35	356,5	-
Порушення рольових очікувань	+0,53	+0,56	388	-
Розугодження норм поведінки	+0,62	-0,34	179,5	0,01
Прояв домінування одним із подружжя	-0,13	+0,67	242,5	0,01
Прояв ревнощів	+0,35	+0,37	434	-
Розбіжності щодо грошей	+1,16	-0,83	42	0,01

Найбільш конфліктною є сфера, пов'язана з вихованням дітей, та взаємодії з ними. У неблагополучних сім'ях яскраво виражена активна негативна реакція на конфлікти, пов'язані з батьківськими ролями подружжя. У той час як у сім'ях з високим рівнем задоволеності під час вирішення питань, пов'язаних з вихованням дітей, подружжям вибирається активна позитивна стратегія. Вона виявляється у прагненні знайти компроміс, подружжям конструктивно обговорюються дії та вчинки один одного як батьків, зберігається поважне ставлення до материнської та батьківської ролей. Саме сфера виховання дітей є одним із ключових аспектів, що впливають на задоволеність шлюбом подружжя та відіграє істотну роль у розробці моделі подружньої взаємодії.

Сфера матеріального добробуту сім'ї, ставлення до грошей також високо конфліктні у сім'ях подружжя з низьким рівнем задоволеності шлюбом (на рівні значимості 0,01). Розбіжності переходять у відкриті конфлікти з негативними реакціями, можливі взаємні звинувачення. Розбіжності щодо грошей у благополучних сім'ях дозволяються також шляхом мирних переговорів, спробах конструктивного вирішення проблемної ситуації.

Цікавим є дані за шкалою «прояви домінування одним з із членів родини». Були виявлені статистично значущі відмінності на рівні значущості 0,01, причому в сім'ях з високим рівнем задоволеності шлюбом конфлікти на цьому ґрунті оцінюються і вирішуються переважно в негативному ключі, тоді як у неблагополучних сім'ях питання домінування одним із подружжя викликають позитивні реакції.

Таким чином, порівняльний аналіз дозволив встановити, що в сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом найбільше конфліктними є сфери виховання дітей, ставлення до грошей, проблеми відносин із родичами та друзями, а також при неузгодженні норм поведінки. У благополучних сім'ях негативізм у конфліктах викликають ситуації, пов'язані з проявом домінування одним із подружжя.

2.3. Моделі взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом

Наступним етапом дослідження стало проведення кореляційного аналізу між аспектами сімейних взаємин, що вивчаються, з метою розробки та опису моделей взаємодії подружжя в сім'ях з різним рівнем задоволеності шлюбом. У таблиці 2.4 представлені результати кореляційного аналізу групи подружжя з високим рівнем задоволеності шлюбом.

Таблиця 2.4.

Кореляційний аналіз між різними аспектами сімейних взаємин у благополучних сім'ях

Спілкування у сім'ї	Аспекти сімейних	Задоволеність шлюбом	Розуміння	Емоційне тяжіння	Авторитетність
	Довірливість спілкування	0,615	–	–	–

	Порозуміння між подружжям	0,669	–	–	–
	Подібність у поглядах подружжя	–	0,512	–	–
	Загальні символи сім'ї	–	–	–	–
	Легкість у спілкуванні між подружжям	–	–	–	–
	Психотерапевтичність спілкування	0,538	–	–	–
Поведінка подружжя у конфлікті	Проблеми відносин із родичами та друзями	- 0,727	–	–	–
	Питання, пов'язані з вихованням дітей	- 0,662	–	–	–
	Прояв прагнення автономії	–	–	–	–
	Порушення рольових очікувань	–	–	–	–
	Неузгодженість норм поведінки	–	–	–	–
	Прояв домінування одним із подружжя	0,516	–	–	–
	Прояв ревнощів	–	–	–	–
	Розбіжності щодо грошей	- 0,561	–	–	–

Виходячи з даних, представлених у таблиці 2.4., можна говорити про те, що між задоволеністю шлюбом та особливостями взаємини подружжя у благополучних сім'ях існує виражена кореляційна зв'язок. Так, у благополучних сім'ях задоволеність шлюбом прямо взаємопов'язана з характером спілкування в сім'ї довірливістю спілкування ($r=0,615$), взаєморозумінням між подружжям ($r=0,669$), і навіть психотерапевтичністю спілкування ($r=0,538$). Таким чином, чим більшою мірою між подружжям встановлюються довірчі відносини, чим більше вони можуть один перед одним розкритися, без побоювання і сором'язливості розкрити свою індивідуальність, тим вище їх задоволеність шлюбом. Підвищенню рівня задоволеності шлюбом також сприяє високий рівень взаєморозуміння між подружжям, а також можливість реалізовувати психотерапевтичну функцію в сімейної взаємодії.

При аналізі взаємозв'язків між задоволеністю шлюбом та можливими конфліктними сферами у ній звертає він увагу наявність як позитивних взаємозв'язків, і негативних. Так, наприклад, чим вища задоволеність шлюбом

у благополучних сім'ях, тим вища ймовірність та інтенсивність конфліктів на ґрунті прояву домінування одним із подружжя ($r = 0,516$). Негативний взаємозв'язок виявляється між задоволеністю подружжя шлюбом та такими конфліктними сферами як «проблеми відносин із родичами та друзями» ($r =$ мінус $0,727$), «питання, пов'язані з вихованням дітей» ($r =$ мінус $0,662$), «розбіжності щодо грошей» ($r =$ мінус $0,561$). Таким чином, зниження частоти та інтенсивності конфліктів, відсутність розбіжностей щодо виконання батьківських функцій, виховання дітей та взаємин з іншими членами сім'ї, розподілу сімейного бюджету сприяють підвищенню рівня задоволеності подружжя шлюбом.

Також, позитивно взаємопов'язані подібності у поглядах подружжя та наявність у партнерів картини особистості один одного, знання та розуміння індивідуальних особливостей один одного ($r = 0,512$). Також, кореляційний аналіз встановив наявність кореляційних зв'язків між особливостями спілкування та поведінкою у конфліктних ситуаціях у подружжя з високим рівнем задоволеності шлюбом – таблиця 2.5.

Таблиця 2.5.

Кореляційний аналіз між особливостями спілкування та поведінкою у конфліктних ситуаціях у подружжя з високим рівнем задоволеності шлюбом

		Спілкування у сім'ї						
		Особливості спілкування подружжя	Довірливість спілкування	Взаєморозуміння між подружжям	Подібність у поглядах	Загальні символи сім'ї	Легкість спілкування між подружжям	Психотерапевтичність спілкування
Поведінка подружжя у конфлікті	Проблеми відносин із родичами та друзями	–	–	–	–	–	–	–
	Питання, пов'язані з вихованням дітей	–	–	- 0,603	–	–	–	–

Прояв прагнення автономії	–	–	–	–	–	–
Порушення рольових очікувань	–	–	-0,512	–	–	–
Неузгодження норм поведінки	–	-0,616	–	-0,562	–	–
Прояв домінування одним із подружжя	–	–	–	–	–	–
Прояв ревнощів	–	–	–	–	–	–
Розбіжності щодо грошей	–	-0,733	–	–	–	–

Кореляційний аналіз виявив статистично значущі негативні взаємозв'язки між особливостями спілкування та поведінкою у конфліктних ситуаціях у подружжя з високим рівнем задоволеності шлюбом. Так, чим більшою мірою у подружжя виражене взаєморозуміння між собою, тим меншою мірою у них виникають розбіжності щодо питань виховання та навчання дітей ($r =$ мінус 0,603), тим менше конфліктів на ґрунті фінансового забезпечення сім'ї та розподілу сімейного бюджету ($r =$ мінус 0,733). Також, за високого ступеня взаєморозуміння між подружжям знижуються конфлікти за нормами та особливостями поведінки партнерів, оскільки виражено поважне ставлення та прийняття індивідуальності один одного.

Подібність у поглядах значно негативно взаємопов'язана з конфліктами з приводу порушення рольових очікувань подружжя один від одного ($r =$ мінус 0,512). Таким чином, чим меншою мірою у подружжя виражена подібність у розумінні та сприйнятті навколишньої дійсності, світу, тим вище їх конфліктність, пов'язана з незадоволенням рольових очікувань один від одного.

Також, чим вища конфліктність у подружній парі щодо неузгодженість норм поведінки партнерів, тим менше в сім'ї загальних символів, традицій, і в цілому простору, що об'єднує членів сім'ї ($r =$ мінус 0,562).

Далі, узагальнюючи результати кореляційного аналізу, можна представити модель взаємодії подружжя у шлюбі за високого ступеня його задоволеності.

Аналізуючи цю модель взаємодії подружжя, варто відзначити факт великої кількості виявлених взаємозв'язків між різними параметрами та особливостями взаємодії. З цього можна зробити висновок, що в цих сім'ях існують великі можливості регулювати подружні стосунки, поведінка подружжя більш мобільна, характеризується великою якісною своєрідністю. Основними факторами, що впливають на сприйняття подружнього благополуччя в цих сім'ях є узгодженість подружжя у питаннях виховання дітей, розподілу фінансів сім'ї та встановлення та контроль зовнішніх кордонів сім'ї, що виражаються у відносинах з родичами та друзями.

Далі, проаналізовано результати кореляційного аналізу між аспектами взаємодії подружжя та задоволеністю шлюбом у неблагополучних сім'ях. Його результати представлені у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6.

Кореляційний аналіз між різними аспектами сімейних взаємин у неблагополучних сім'ях

Спілкування у сім'ї	Аспекти сімейних	Задоволеність шлюбом	Розуміння	Емоційне тяжіння	Авгортетність
	Довірливість спілкування	-	-	-	-
	Порозуміння між подружжям	-	-	-	-
	Подібність у поглядах подружжя	0,734	-	-	-
	Загальні символи сім'ї	0,712	-	-	-
	Легкість у спілкуванні між подружжям	-	-	-	-
	Психотерапевтичність спілкування	-	-	-	-
Поведінка подружжя	Проблеми відносин із родичами та друзями	- 0,511	-	-	-
	Питання, пов'язані з вихованням дітей	- 0,663	-	-	-

Прояв прагнення автономії	-	-	-	-
Порушення рольових очікувань	-	-	-	-
Неузгодженість норм поведінки	-	-	-	-
Прояв домінування одним із подружжя	-	-	-	-
Прояв ревнощів	-	-	-	-
Розбіжності щодо грошей	- 0,528	-	-	-

Кореляційний аналіз виявив статистично значущі взаємозв'язки між задоволеністю шлюбом у неблагополучних сім'ях та деякими аспектами подружньої взаємодії. Так, чим більшою мірою подружжя схоже у поглядах на життя, мають спільні цінності, установки та світоглядну позицію, тим вищий рівень задоволеності шлюбом ($r=0,734$). Також, задоволеність шлюбом у партнерів підвищується за наявності спільних символів у ній, за наявності загальних традицій, орієнтирів.

Аналізуючи результати кореляційних зв'язків між задоволеністю шлюбом та поведінкою подружжя у конфліктних ситуаціях у неблагополучних сім'ях, звертає на себе той факт, що виявлено взаємозв'язки з такими ж конфліктними сферами, як і у благополучних сім'ях – проблеми відносин із родичами та друзями (r =мінус 0,511), Питання, пов'язані з вихованням дітей (r =мінус зробити висновок про те, що як для благополучних сімей, так і для неблагополучних, найбільш значущими сферами, що впливають на загальний рівень задоволеності шлюбом, є саме сфери виховання дітей та виконання батьківських функцій, формування та розподілу сімейного бюджету, а також взаємодії з родичами та друзями, тобто проблема зовнішніх кордонів сім'ї.

Значних кореляційних зв'язків задоволеності шлюбом з розумінням, емоційним тяжінням та автономією виявлено не було.

Далі, кореляційний аналіз встановив наявність кореляційних зв'язків між особливостями спілкування і поведінкою в конфліктних ситуаціях у подружжя з низьким рівнем задоволеності шлюбом - таблиця 2.7.

Кореляційний аналіз встановив значні взаємозв'язки між параметрами спілкування подружжя один з одним та найбільш конфліктними сферами в сім'ї. Чим менше конфліктує подружжя з приводу порушення рольових очікувань один від одного, чим більший реальний партнер відповідає очікуванням, тим вище порозуміння у партнерів (r =мінус 0,518). Також, зниження конфліктності з приводу рольових очікувань сприяє підвищенню легкості спілкування подружжя (r = мінус 0,633). Зменшення неузгодженості між подружжям щодо норм поведінки сприяють підвищенню легкості спілкування (r =мінус 0,518) та формуванню подібних поглядів на різні аспекти життєдіяльності (r =мінус 0,528).

Таблиця 2.7.

Кореляційний аналіз між особливостями спілкування та поведінкою у конфліктних ситуаціях у подружжя з низьким рівнем задоволеності шлюбом

Спілкування у сім'ї							
	Особливості спілкування подружжя	Довірливість спілкування	Взаєморозуміння між подружжям	Подібність у поглядах	Загальні символи сім'ї	Легкість спілкування між подружжям	Психотерапевтичність спілкування
Поведінка подружжя у конфлікті	Проблеми відносин із родичами та друзями	-	-	-	-	-	-
	Питання, пов'язані з вихованням дітей	-	-	-	-	-	-
	Прояв прагнення автономії	-	-	-	-	-	-
	Порушення рольових очікувань	-	-0,518	-	-	-0,633	-
	Неузгодженість норм поведінки	-	-	-	-	-0,518	-
	Прояв домінування	-	-	-	-	-	-

	одним із подружжя						
	Прояв ревнощів	–	–	–	–	–	–
	Розбіжності щодо грошей	–	–	–	–	–	–

Слід зазначити, що в сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом питання, пов'язані з вихованням дітей, фінансовим благополуччям сім'ї також є актуальними та впливають на ступінь благополуччя подружніх відносин. Однак, у цій групі на задоволеність шлюбом здійснюють більший вплив наявність спільних символів у спілкуванні та взаємодії членом сім'ї, а також схожість у поглядах подружжя на навколишній світ, інших людей, самих себе. Чинник взаєморозуміння у цій групі відходить другорядне місце, взаємодії із задоволеністю шлюбом непрямым чином.

Висновки по розділу 2.

ослідження моделей взаємодії подружжя та їх задоволеність шлюбом проводилося у період із вересня по грудень 2023 року у м. Дніпро. У дослідженні брало участь 50 подружніх пар (100 осіб) віком від 25 до 38 років. Стаж подружжя від 1 до 20 років.

Мета дослідження: вивчення особливостей впливу моделі взаємодії подружжя з їхньою задоволеністю шлюбом.

Дослідження проводилося згідно з наступними етапами:

- обрати та обґрунтувати діагностичний інструментарій для дослідження визначеної проблеми;
- виявити особливості взаємодії подружжя в залежності від ступеня їх задоволеності шлюбом;
- визначити моделі взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

Виходячи з зазначених цілей та завдань дослідження, був підібрано діагностичний інструментарій та визначено стратегію дослідження: опитувальник «Спілкування у сім'ї», опитувальник застосовується під час проведення дослідження характеру спілкування подружжя. Опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність». Методика складається із сорока п'яти тверджень. Дані твердження спрямовані на вивчення взаємовідносин між подружжям у сімейному житті. Методика «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях». Ця методика дозволяє виявити найбільш конфліктогенні сфери подружніх відносин, ступінь згоди чи незгоди у конфліктних ситуаціях, загальний рівень конфліктності у парі. Опитувальник задоволеності шлюбом. Опитувальник є одномірною шкалою, що складається з 24 тверджень, що відносяться до різних сфер: сприйняття себе і партнера, думки, оцінки, установки і т.п. Методи математичної обробки та аналізу. Використовувався кількісний аналіз з використанням методів математичної статистики: порівняльний аналіз для визначення особливостей взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом (U-Манна-Уїтні) та

кореляційний аналіз для визначення моделей взаємодії подружжя у шлюбі з різним ступенем їх задоволеності (коефіцієнт кореляції) SPSS).

більшість подружніх пар, що брали участь у дослідженні, сприймають свій шлюб та сімейні взаємини скоріше як благополучні (38,3% учасників дослідження), тобто подружжя не заперечує наявності труднощів у взаєморозумінні та відносинах, конфліктів, проте все одно шанобливо ставиться до свого шлюбу, відзначають переваги партнера, повноцінність життя у шлюбі.

Благополучним шлюбом відзначають 15,1% учасників дослідження, яке виявляється у збереженні взаєморозуміння з партнером та гостроти його сприйняття, подружні стосунки приносять радість та задоволення, з боку рідних та друзів шлюб оцінюється як благополучний.

Свій шлюб як неблагополучний сприймають 18,3% учасників дослідження. 28,3% респондентів також схильні оцінювати свій шлюб як невдалий. Це виявляється у відчутті того, що все у шлюбі «приїдається», у тому числі сексуальні стосунки, у тому, що реальний шлюб не відповідає тому, що від нього очікувалося, подружжя отримує одне від одного необхідну емоційну підтримку, часто замислюється про розлучення.

Виходячи з аналізу отриманих результатів рівня задоволеності подружжя, яке брали участь у дослідженні, шлюбом було розділено вибірку на дві підгрупи. До першої підгрупи увійшли подружжя з високим ступенем задоволеністю та благополуччям у шлюбі (при отриманні респондентом від 28 до 48 балів) – 53,4% учасників дослідження. До другої підгрупи увійшли подружжя з вираженим неблагополуччям у шлюбі (при отриманні від 0 до 27 балів) – 46,6%.

В благополучних сім'ях високий ступінь виразності мають такі аспекти спілкування як «подібність у поглядах подружжя» (середнє значення 3,5 бали), «психотерапевтичність спілкування» (середнє значення 3,6 бала). Решта всіх аспектів сімейної комунікації перебувають у межах середнього ступеня вираженості.

У подружжя з низьким ступенем задоволеності шлюбом меншою мірою виражена довірливість у спілкуванні (середнє значення 1,6). Решта комунікативні аспекти у цій підгрупі мають середній ступінь виразності.

Таким чином, у сім'ях з високим ступенем благополуччя подружжя, як правило, подобаються ті самі фільми, книги, спектаклі, у них немає розбіжностей щодо взаємин із друзями та родичами, збігаються відношення до дітей, грошей і до життя в цілому. Процес спілкування один з одним у подружжя викликає позитивні емоції, вони діляться переживаннями, надіями один з одним без тривоги та жалю, розповідають щось важливе про себе. Решта всіх аспектів сімейного спілкування у цій підгрупі перебувають у межах середнього ступеня вираженості з тенденцією до високого.

Подружжя з низьким ступенем задоволеності шлюбом дуже часто приховує від своїх партнерів якісь важливі сторони та події свого життя, не діляться своїми переживаннями та тривогами, з труднощами воліють справлятися самостійно, навіть якщо вони стосуються здоров'я, фізичного стану. Всі інші аспекти сімейної взаємодії в цій підгрупі мають середній ступінь виразності, по деяких із них відзначається тенденція до зниження.

Порівняльний аналіз також встановив статистично значущі розбіжності за показником «порозуміння між подружжям» – лише на рівні значимості 0,01. Тобто подружжя з високим ступенем задоволеності шлюбом розуміє одне одного, може оцінити ставлення свого партнера до тієї чи іншої події, книги, фільму.

У подружжя з високим ступенем задоволеності шлюбом найбільше виражена шкала «емоційне тяжіння» – середнє значення 23,2 бала. Це свідчить про те, що в цих сім'ях партнери вважають один одного привабливими, вони хочуть і прагнуть спілкуватися один з одним, мати спільні справи та інтереси, відзначають психотерапевтичну дію у спілкуванні один з одним.

У той же меншою мірою вираженою шкалою по даному опитувальнику є шкала «розуміння», яка, проте, знаходиться в межах середніх значень. Це може бути обумовлено тим, що партнери один одному продовжують відкриватись,

дивувати, при цьому не ускладнюють інтерпретацію поведінки свого партнера, думок, почуттів, враховують їх під час спілкування один з одним.

Емоційне тяжіння, виражене прагненні подружжя спілкуватися і проводити час друг з одним, мати спільні інтереси переважно є у благополучних сім'ях. Також, у цих сім'ях партнери більшою мірою ставляться один до одного шанобливо, приймають індивідуальність іншого.

У сім'ях з високим рівнем добробуту переважають позитивні реакції подружжя у конфліктах як активної, і пасивної спрямованості. Так, наприклад, питання, пов'язані з вихованням дітей у цих сім'ях вирішуються в позитивному ключі при активному їх обговоренні, спробах знайти точки дотику один з одним та оптимальному для всіх членів сім'ї вирішенні. У той же час, у сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом саме ця сфера є найбільш конфліктною, що викликає найбільшу кількість суперечок та незгоди.

Така сама тенденція простежується і під час розгляду ставлення до грошей у сім'ях з різним ступенем благополуччя. У першій підгрупі розбіжності у думках активно обговорюються, подружжя прагне знайти компромісне рішення не обмежуючи права та потреби партнера. У сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом фінансова сторона сімейного життя обговорюється в негативному ключі, на її ґрунті виникають часті конфлікти. Вирішення цих конфліктів переважно або відкладається, або подружжя віддає перевагу стереотипним підходам, виробленим на ранніх стадіях відносин, або пов'язаним з батьківськими установками.

У результаті проведення порівняльного аналізу було встановлено існування значних відмінностей в особливостях взаємодії подружжя з різним ступенем задоволеності шлюбом у конфліктних ситуаціях. Так, у неблагополучних сім'ях при виникненні непорозуміння та конфліктів у ситуаціях, пов'язаних із відносинами з друзями та родичами, подружжям вибирається стратегія пасивного вирішення конфлікту у негативному ключі. Це може бути виражене у несхваленні чоловіком дій та вчинків свого партнера

без активного їх обговорення та спроб знаходження компромісу (на рівні значущості 0,01).

Таким чином, порівняльний аналіз дозволив встановити, що в сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом найбільше конфліктними є сфери виховання дітей, ставлення до грошей, проблеми відносин із родичами та друзями, а також при неузгодженні норм поведінки. У благополучних сім'ях негативізм у конфліктах викликають ситуації, пов'язані з проявом домінування одним із подружжя.

благополучних сім'ях задоволеність шлюбом прямо взаємопов'язана з характером спілкування в сім'ї довірливістю спілкування ($r=0,615$), взаєморозумінням між подружжям ($r=0,669$), і навіть психотерапевтичністю спілкування ($r=0,538$). Таким чином, чим більшою мірою між подружжям встановлюються довірчі відносини, чим більше вони можуть один перед одним розкритися, без побоювання і сором'язливості розкрити свою індивідуальність, тим вище їх задоволеність шлюбом. Підвищенню рівня задоволеності шлюбом також сприяє високий рівень взаєморозуміння між подружжям, а також можливість реалізовувати психотерапевтичну функцію в сімейної взаємодії.

При аналізі взаємозв'язків між задоволеністю шлюбом та можливими конфліктними сферами у ній звертає він увагу наявність як позитивних взаємозв'язків, і негативних. Так, наприклад, чим вища задоволеність шлюбом у благополучних сім'ях, тим вища ймовірність та інтенсивність конфліктів на ґрунті прояву домінування одним із подружжя ($r = 0,516$). Негативний взаємозв'язок виявляється між задоволеністю подружжя шлюбом та такими конфліктними сферами як «проблеми відносин із родичами та друзями» ($r =$ мінус $0,727$), «питання, пов'язані з вихованням дітей» ($r =$ мінус $0,662$), «розбіжності щодо грошей» ($r =$ мінус $0,561$). Таким чином, зниження частоти та інтенсивності конфліктів, відсутність розбіжностей щодо виконання батьківських функцій, виховання дітей та взаємин з іншими членами сім'ї, розподілу сімейного бюджету сприяють підвищенню рівня задоволеності

подружжя шлюбом. Також, позитивно взаємопов'язані подібності у поглядах подружжя та наявність у партнерів картини особистості один одного, знання та розуміння індивідуальних особливостей один одного ($r = 0,512$).

Кореляційний аналіз виявив статистично значущі негативні взаємозв'язки між особливостями спілкування та поведінкою у конфліктних ситуаціях у подружжя з високим рівнем задоволеності шлюбом. Так, чим більшою мірою у подружжя виражене взаєморозуміння між собою, тим меншою мірою у них виникають розбіжності щодо питань виховання та навчання дітей ($r =$ мінус $0,603$), тим менше конфліктів на ґрунті фінансового забезпечення сім'ї та розподілу сімейного бюджету ($r =$ мінус $0,733$). Також, за високого ступеня взаєморозуміння між подружжям знижуються конфлікти за нормами та особливостями поведінки партнерів, оскільки виражено поважне ставлення та прийняття індивідуальності один одного.

Подібність у поглядах значно негативно взаємопов'язана з конфліктами з приводу порушення рольових очікувань подружжя один від одного ($r =$ мінус $0,512$). Таким чином, чим меншою мірою у подружжя виражена подібність у розумінні та сприйнятті навколишньої дійсності, світу, тим вище їх конфліктність, пов'язана з незадоволенням рольових очікувань один від одного.

Також, чим вища конфліктність у подружній парі щодо неузгодженість норм поведінки партнерів, тим менше в сім'ї загальних символів, традицій, і в цілому простору, що об'єднує членів сім'ї ($r =$ мінус $0,562$).

Аналізуючи цю модель взаємодії подружжя, варто відзначити факт великої кількості виявлених взаємозв'язків між різними параметрами та особливостями взаємодії. З цього можна зробити висновок, що в цих сім'ях існують великі можливості регулювати подружні стосунки, поведінка подружжя більш мобільна, характеризується великою якісною своєрідністю. Основними факторами, що впливають на сприйняття подружнього благополуччя в цих сім'ях є узгодженість подружжя у питаннях виховання

дітей, розподілу фінансів сім'ї та встановлення та контроль зовнішніх кордонів сім'ї, що виражаються у відносинах з родичами та друзями.

Аналізуючи результати кореляційних зв'язків між задоволеністю шлюбом та поведінкою подружжя у конфліктних ситуаціях у неблагополучних сім'ях, звертає на себе той факт, що виявлено взаємозв'язки з такими ж конфліктними сферами, як і у благополучних сім'ях – проблеми відносин із родичами та друзями ($r = \text{мінус } 0,511$), Питання, пов'язані з вихованням дітей ($r = \text{мінус}$ зробити висновок про те, що як для благополучних сімей, так і для неблагополучних, найбільш значущими сферами, що впливають на загальний рівень задоволеності шлюбом, є саме сфери виховання дітей та виконання батьківських функцій, формування та розподілу сімейного бюджету, а також взаємодії з родичами та друзями, тобто проблема зовнішніх кордонів сім'ї.

Кореляційний аналіз встановив значні взаємозв'язки між параметрами спілкування подружжя один з одним та найбільш конфліктними сферами в сім'ї. Чим менше конфліктує подружжя з приводу порушення рольових очікувань один від одного, чим більший реальний партнер відповідає очікуванням, тим вище порозуміння у партнерів ($r = \text{мінус } 0,518$). Також, зниження конфліктності з приводу рольових очікувань сприяє підвищенню легкості спілкування подружжя ($r = \text{мінус } 0,633$). Зменшення неузгодженості між подружжям щодо норм поведінки сприяють підвищенню легкості спілкування ($r = \text{мінус } 0,518$) та формуванню подібних поглядів на різні аспекти життєдіяльності ($r = \text{мінус } 0,528$).

Слід зазначити, що в сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом питання, пов'язані з вихованням дітей, фінансовим благополуччям сім'ї також є актуальними та впливають на ступінь благополуччя подружніх відносин. Однак, у цій групі на задоволеність шлюбом здійснюють більший вплив наявність спільних символів у спілкуванні та взаємодії членом сім'ї, а також схожість у поглядах подружжя на навколишній світ, інших людей, самих себе.

РОЗДІЛ 3. ПСИХОЛОГІЧНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ЕФЕКТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ЧОЛОВІКОМ ТА ДРУЖИНОЮ В КОНТЕКСТІ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ВІД ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ

3.1. Мета, принципи, критерії ефективності програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

Метою програми є створення позитивного середовища взаємодії для подружнього життя. Програма спрямована на поліпшення комунікації, розуміння та підтримки між партнерами, сприяючи розвитку гармонійних відносин.

Принципи психологічної програми:

1. емпатія та розуміння:
 - взаємне сприйняття та розуміння емоцій, потреб та перспектив партнера;
2. ефективна комунікація:
 - розвиток навичок висловлювання своїх почуттів та думок;
 - активне та безперешкодне слухання.
2. спільна відповідальність:
 - підтримка ідеї, що взаємодія - спільне питання, яке потребує зусиль обох сторін;
3. розвиток позитивного підходу:
 - спрямованість на знаходження позитивних аспектів та спільних інтересів;
 - підтримка позитивних змін у поведінці та взаємодії.
4. флексібільність:
 - здатність адаптуватися до змін у взаємодії та потреб партнера.

Критерії ефективності психологічної програми:

1. покращення якості комунікації:
 - зменшення конфліктів та підвищення рівня взаєморозуміння;
2. збільшення задоволеності від взаємодії:
 - зростання рівня задоволеності обома партнерами від подружнього життя;
3. розвиток емоційної підтримки:
 - підвищення рівня емоційної підтримки та розуміння між партнерами;
4. зниження стресу та психологічного навантаження:
 - забезпечення засобів для ефективного вирішення проблем та стресових ситуацій.
5. підтримка особистого та спільного розвитку:
 - забезпечення можливостей для індивідуального та спільного зростання.
6. створення позитивної атмосфери та психологічного клімату:
 - створення сприятливого та позитивного середовища для розвитку відносин.
7. стійкість позитивних змін:
 - підтримання досягнутих позитивних змін у взаємодії протягом тривалого часу.

Ці принципи та критерії спрямовані на створення здорових, розуміючих та задоволених взаємин між чоловіком та дружиною в контексті подружнього життя.

Отже, психологічна програма розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною спрямована на покращення якості відносин та задоволеності від подружнього життя. Вона заснована на принципах емпатії, ефективної комунікації, спільної відповідальності, позитивного підходу та флексібільності, програма визначає критерії ефективності для вимірювання успішності її впровадження.

Визначені критерії, такі як поліпшення комунікації, збільшення задоволеності від взаємодії, розвиток емоційного підтримки та зниження стресу, покликані визначити позитивні зміни відносин. Сприяючи особистому та спільному розвитку, програма ставить за мету створення стійкого позитивного атмосферного клімату та підтримку досягнутих позитивних змін протягом тривалого періоду.

Загальний підхід базується на взаєморозумінні, підтримці та розвитку взаємин, що робить цю програму ключовим інструментом для тих, хто прагне покращити свої відносини та забезпечити стабільність та задоволення в подружньому житті.

3.2. Компоненти програми розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя

Програма включає у себе наступні компоненти:

емпатію та розуміння:

- емпатичне сприйняття: визначення та розвиток навичок емпатії – здатність відчувати та розуміти емоційний стан партнера.

- активне слухання: тренування навичок активного слухання для забезпечення глибокого розуміння висловлених почуттів та думок.

ефективна комунікація

- навчання висловлювання почуттів: розвиток вміння висловлювати свої емоції та думки з позитивною спрямованістю;

- тренінг конструктивної критики: вивчення та практика надання конструктивної критики з метою покращення взаєморозуміння;

- методи розв'язання конфліктів: навчання стратегій та методів ефективного вирішення конфліктів без шкоди для взаємин.

спільна відповідальність:

- створення спільних цілей: визначення та встановлення спільних цілей для партнерів, сприяючи розвитку взаємин;

- планування разом: розробка стратегій та планів, що допомагають обом сторонам взаємодіяти в напрямку досягнення спільних цілей.

розвиток позитивного підходу:

- ідентифікація позитивних аспектів: тренування усвідомлення та акцентування уваги на позитивних аспектах взаємин.

- підсилення позитивної зворотної зв'язку: встановлення системи позитивної зворотної зв'язку для підтримки партнера та посилення позитивних змін.

флексибільність:

- адаптація до змін: розвиток готовності адаптуватися до змін у потребах та очікуваннях партнера;

- навчання пристосування: тренування навичок пристосування до нових обставин та змін в подружньому житті.

Ці компоненти становлять інтегральну частину психологічної програми, спрямованої на покращення ефективності взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя. Такий детальний підхід забезпечує повноту та системність у навчанні та розвитку навичок, необхідних для створення здорових та гармонійних відносин.

Методи реалізації програми:

1. групові та індивідуальні сесії:

- групові заняття: організація групових занять для пар або груп, де партнери можуть взаємодіяти, обговорювати та вирішувати спільні завдання;

- індивідуальні консультації: індивідуальні сесії для кожного партнера з фахівцем для більш особистого розгляду питань та розробки індивідуальних стратегій.

2. рольові ігри та симуляції:

- розгортання сценаріїв: використання рольових ігор для симуляції реальних життєвих ситуацій, де партнери можуть випробовувати та удосконалювати свої навички взаємодії;

3. тренінг комунікаційних навичок:

– розвиток висловлювання почуттів: тренування конструктивного висловлювання своїх емоцій та встановлення чітких меж комунікації;

4. парні завдання та вправи:

– виконання спільних завдань: задачі та вправи, які сприяють спільному вирішенню проблем, плануванню та виконанню цілей;

5. психоосвітні лекції та майстер-класи:

– лекції про емпатію та взаєморозуміння: надання теоретичної бази та практичних порад щодо розвитку емпатії та взаєморозуміння;

6. спільні релаксаційні сесії:

– медитація та релаксація: впровадження технік медитації та релаксації для зменшення стресу та підтримки емоційного благополуччя;

7. електронні ресурси та завдання для дому:

– відстеження прогресу: використання онлайн-ресурсів та завдань для відстеження та підтримки розвитку взаємодії вдома;

8. практичні сценарії життя:

– реальні виклики: вирішення реальних життєвих викликів та ситуацій, які можуть виникнути у відносинах;

підтримка в онлайн-форматі:

– електронні консультації: забезпечення можливості консультацій та підтримки через електронні засоби зв'язку.

Ці методи взаємодії і навчання спрямовані на забезпечення глибокого та системного розвитку взаємодії між чоловіком та дружиною. Інтеграція різноманітних методів робить програму багатоаспектною та адаптованою до індивідуальних потреб кожної пари.

Висновки по розділу 3.

1. Метою програми є створення позитивного середовища взаємодії для подружнього життя. Програма спрямована на поліпшення комунікації, розуміння та підтримки між партнерами, сприяючи розвитку гармонійних відносин.

Принципи психологічної програми:

1. емпатія та розуміння:
 - взаємне сприйняття та розуміння емоцій, потреб та перспектив партнера;
2. ефективна комунікація:
 - розвиток навичок висловлювання своїх почуттів та думок;
 - активне та безперешкодне слухання.
5. спільна відповідальність:
 - підтримка ідеї, що взаємодія - спільне питання, яке потребує зусиль обох сторін;
6. розвиток позитивного підходу:
 - спрямованість на знаходження позитивних аспектів та спільних інтересів;
 - підтримка позитивних змін у поведінці та взаємодії.
7. флексібільність:
 - здатність адаптуватися до змін у взаємодії та потреб партнера.

Критерії ефективності психологічної програми:

8. покращення якості комунікації:
 - зменшення конфліктів та підвищення рівня взаєморозуміння;
9. збільшення задоволеності від взаємодії:
 - зростання рівня задоволеності обома партнерами від подружнього життя;
10. розвиток емоційної підтримки:

– підвищення рівня емоційної підтримки та розуміння між партнерами;

11. зниження стресу та психологічного навантаження:

– забезпечення засобів для ефективного вирішення проблем та стресових ситуацій.

12. підтримка особистого та спільного розвитку:

– забезпечення можливостей для індивідуального та спільного зростання.

13. створення позитивної атмосфери та психологічного клімату:

– створення сприятливого та позитивного середовища для розвитку відносин.

14. стійкість позитивних змін:

– підтримання досягнутих позитивних змін у взаємодії протягом тривалого часу.

Ці принципи та критерії спрямовані на створення здорових, розуміючих та задоволених взаємин між чоловіком та дружиною в контексті подружнього життя.

Отже, психологічна програма розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною спрямована на покращення якості відносин та задоволеності від подружнього життя. Вона заснована на принципах емпатії, ефективної комунікації, спільної відповідальності, позитивного підходу та флексібільності, програма визначає критерії ефективності для вимірювання успішності її впровадження.

Визначені критерії, такі як поліпшення комунікації, збільшення задоволеності від взаємодії, розвиток емоційної підтримки та зниження стресу, покликані визначити позитивні зміни відносин. Сприяючи особистому та спільному розвитку, програма ставить за мету створення стійкого позитивного атмосферного клімату та підтримку досягнутих позитивних змін протягом тривалого періоду.

Загальний підхід базується на взаєморозумінні, підтримці та розвитку взаємин, що робить цю програму ключовим інструментом для тих, хто прагне покращити свої відносини та забезпечити стабільність та задоволення в подружньому житті.

2. Програма включає у себе наступні компоненти:

1. емпатію та розуміння:

– емпатичне сприйняття: визначення та розвиток навичок емпатії – здатність відчувати та розуміти емоційний стан партнера.

– активне слухання: тренування навичок активного слухання для забезпечення глибокого розуміння висловлених почуттів та думок.

2. ефективна комунікація

– навчання висловлювання почуттів: розвиток вміння висловлювати свої емоції та думки з позитивною спрямованістю;

– тренінг конструктивної критики: вивчення та практика надання конструктивної критики з метою покращення взаєморозуміння;

– методи розв'язання конфліктів: навчання стратегій та методів ефективного вирішення конфліктів без шкоди для взаємин.

3. спільна відповідальність:

– створення спільних цілей: визначення та встановлення спільних цілей для партнерів, сприяючи розвитку взаємин;

– планування разом: розробка стратегій та планів, що допомагають обом сторонам взаємодіяти в напрямку досягнення спільних цілей.

4. розвиток позитивного підходу:

– ідентифікація позитивних аспектів: тренування усвідомлення та акцентування уваги на позитивних аспектах взаємин.

– підсилення позитивної зворотної зв'язку: встановлення системи позитивної зворотної зв'язку для підтримки партнера та посилення позитивних змін.

5. флексібільність:

- адаптація до змін: розвиток готовності адаптуватися до змін у потребах та очікуваннях партнера;
- навчання пристосування: тренування навичок пристосування до нових обставин та змін в подружньому житті.

Ці компоненти становлять інтегральну частину психологічної програми, спрямованої на покращення ефективності взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя. Такий детальний підхід забезпечує повноту та системність у навчанні та розвитку навичок, необхідних для створення здорових та гармонійних відносин.

Методи реалізації програми:

1. групові та індивідуальні сесії:

- групові заняття: організація групових занять для пар або груп, де партнери можуть взаємодіяти, обговорювати та вирішувати спільні завдання;
- індивідуальні консультації: індивідуальні сесії для кожного партнера з фахівцем для більш особистого розгляду питань та розробки індивідуальних стратегій.

2. рольові ігри та симуляції:

- розгортання сценаріїв: використання рольових ігор для симуляції реальних життєвих ситуацій, де партнери можуть випробовувати та удосконалювати свої навички взаємодії;

3. тренінг комунікаційних навичок:

- розвиток висловлювання почуттів: тренування конструктивного висловлювання своїх емоцій та встановлення чітких меж комунікації;

4. парні завдання та вправи:

- виконання спільних завдань: задачі та вправи, які сприяють спільному вирішенню проблем, плануванню та виконанню цілей;

5. психоосвітні лекції та майстер-класи:

- лекції про емпатію та взаєморозуміння: надання теоретичної бази та практичних порад щодо розвитку емпатії та взаєморозуміння;

6. спільні релаксаційні сесії:

– медитація та релаксація: впровадження технік медитації та релаксації для зменшення стресу та підтримки емоційного благополуччя;

7. електронні ресурси та завдання для дому:

– відстеження прогресу: використання онлайн-ресурсів та завдань для відстеження та підтримки розвитку взаємодії вдома;

8. практичні сценарії життя:

– реальні виклики: вирішення реальних життєвих викликів та ситуацій, які можуть виникнути у відносинах;

9. підтримка в онлайн-форматі:

– електронні консультації: забезпечення можливості консультацій та підтримки через електронні засоби зв'язку.

Ці методи взаємодії і навчання спрямовані на забезпечення глибокого та системного розвитку взаємодії між чоловіком та дружиною. Інтеграція різноманітних методів робить програму багатоаспектною та адаптованою до індивідуальних потреб кожної пари.

ВИСНОВКИ

сихологічні відносини у шлюбі є об'єктивними за формою свого прояву, але суб'єктивні за своєю сутністю.

Класифікацію типів подружніх партнерів:

– рівноправні партнери. їм властиве очікування друг від друга рівних правий і обов'язків;

– романтичні партнери. у них виражена сентиментальність, переважно очікують один від одного міцної любові та душевної згоди;

– батьківські партнери: подружжя, у цьому варіанті, є одне одному об'єктом для проєкцій батьківського поведінки, транслують турботу і піклуються один про одного;

– дитячі партнери: поведінка у них спонтанна, безпосередньо, у той же час виявляють, здебільшого, слабкість і безпорадність, несвідомо вимагаючи від партнера, щоб той доглядав і дбав;

– раціональні партнери: емоції тримають під контролем, знають і дотримуються своїх прав та обов'язків;

– товариські партнери. не надають великого значення романтичному коханню, розуміють проблеми сімейного життя, намагаються справлятися із ними разом.

– незалежні партнери. у шлюбних відносинах дотримуються дистанції.

Вважається, що основним фактором розвитку нерозуміння між подружжям є незадоволення основних потреб подружжя. Насамперед йдеться про потребу в коханні, розумінні, повазі та підтримці. По-друге, важлива потреба у близькості, як фізіологічної, і психологічної. По-третє, чимало важливим аспектом є створення та підтримання оптимальних за індивідуальними вимогами матеріальних умов життєдіяльності. По-четверте, не можна недооцінювати роль сімейного спілкування.

Подолання дисгармонії подружніх відносин слід починати з розуміння умов та принципів, на яких будується щаслива сім'я. Можна виділити такі умови:

– кожному з подружжя необхідно змінити колишнього себе, поставити у пріоритет сім'ю та благополуччя членів своєї сім'ї;

– внутрішні зміни мають бути підпорядковані формуванню психологічної сумісності зі шлюбним партнером, вона сприймається як взаємне прийняття партнерів зі спілкування та спільної діяльності, заснований на оптимальному поєднанні – подібності взаємодоповнюваності – ціннісних орієнтацій, особистісних чи психофізіологічних особливостей. У сімейній взаємодії психологічна сумісність включає такі компоненти, як психофізіологічну сумісність, особистісну сумісність, у тому числі когнітивну, емоційну, поведінкову, сумісність цінностей чи духовну сумісність.

Відносини подружжя у сім'ї – це, насамперед, цілісна система їх почуттів, взаємовідносин, організації спільної життя. На ступінь задоволеності шлюбом, крім внутрішніх відносин у сім'ї, істотно впливають і різні соціальні ситуації, мікро та макроекономічні впливи, ступінь соціальної стабільності сім'ї.

Ім'я є найважливішим компонентом соціального середовища людини, тому що спочатку два десятиліття життя людини повністю залежить від сім'ї - саме вона дає їй дах, освіту і виховання. Ставши дорослою, людина намагається створити власну сім'ю, і багато її дій спрямовані саме на це. Створивши сім'ю, сили людини спрямовані на народження та виховання своїх дітей.

У психологічних дослідженнях велике значення має вивчення власне поняття «задоволеність шлюбом». На думку більшості дослідників, задоволеність шлюбом – це якийсь внутрішній суб'єктивний фактор, що є оцінкою кожним чоловіком як безпосередньо самого шлюбу, і другого чоловіка зокрема. Ця оцінка спирається на той образ сім'ї, який склався на даний момент у людини під впливом різного життєвого досвіду, всіляких подій, соціального та культурного оточення. При цьому дослідники відзначають той факт, що не можна плутати поняття задоволеність шлюбом і стабільність шлюбу, оскільки навіть якщо подружжя не задоволені своїм шлюбом, може бути досить стійким і стабільним. І навпаки – задоволеність шлюбом не забезпечує його стабільність.

Певною мірою задоволеність шлюбом залежить від фінансового становища сім'ї. Це більшою мірою визначається не самим матеріальним благополуччям, а тим, що в суспільстві існує думка про те, що чоловік повинен забезпечувати свою сім'ю, і коли його дохід є досить високим, не тільки дружина сприймає його як успішного чоловіка, але і сам чоловік може вважати, що він успішний і гарний чоловік.

Крім того, у дослідженнях було показано, що сексуальна гармонія також знижується у тому випадку, коли у чоловіка знижується дохід. Можливо, це пов'язано з тим, що чоловік почувається невдахою, а це в свою чергу негативно впливає на його сексуальне життя.

В іншому дослідженні показано вплив акцентуацій характеру на ступінь задоволеності шлюбом. І у чоловіків, і у жінок, для яких характерні такі прояви акцентуації характеру як педантичність, схильність до підвищеного порядку, циклічні зміни настрою, схильність до застрягання на певних подіях призводить до того, що ступінь задоволеності шлюбом падає. При цьому більш високий рівень соціального інтелекту навпаки позитивно впливає на ступінь задоволеності шлюбом.

Задоволеність шлюбом також залежить від рівня освіти – що нижча освіта, особливо в жінок, то нижча задоволеність шлюбом. Дослідники пов'язують це з тим, що жінки з нижчим рівнем освіти більш схильна до скандалів і з'ясування стосунків, що негативно позначається на сімейних відносинах. Отримуючи якісну освіту, особистість підвищує свій культурний рівень, а також формує навички аналізу власної поведінки стосовно оточуючих, що надалі допомагає успішно впоратися з конфліктними ситуаціями. Освічені люди розуміють, яку позицію слід зайняти у сімейному конфлікті, щоб не доводити ситуацію до скандалу та допомогти близьким вирішити проблеми. Вони усвідомлюють важливість теплої сімейної атмосфери і в деяких ситуаціях вважають за краще йти на поступки.

Проведені дослідження показали, що рівень доходів помітно відбивається на задоволеності шлюбом у жінок. Так, низький рівень доходів сприяє

збільшенню кількості скандалів. Насамперед, це пов'язано з тим, що нестача фінансових коштів – це одна з найбільш поширених причин сімейних розбіжностей. Поступово ця проблема може спричинити насильство в сім'ї. Крім цього, члени сім'ї схильні звинувачувати один одного в тому, що саме через них сім'я має фінансові проблеми (наприклад, через те, що чоловік не дозволяє дружині працювати, що дружина (чоловік) марнотратно відноситься до фінансових засобів, що чоловік (чоловік) не повчила необхідної освіти для заробляння грошей та ін.).

Як правило, низький рівень доходів у сім'ї пов'язаний з іншими проблемами, які можуть призвести до незадоволеності шлюбом у жінок:

– проблема алкоголізму в сім'ї. Замість того, щоб заробляти гроші для своєї сім'ї, людина вважає за краще вживати алкогольні напої, у стані алкогольного сп'яніння вона може не усвідомлювати своїх дій, і це відбивається на членах його сім'ї;

– депресія, почуття провини та розпач. людина, яка відчуває матеріальні проблеми і не бачить шляхів виходу із ситуації, може перебувати в складному психічному стані, проблеми душевного характеру може виміщати на своїх близьких;

– проблеми безробіття. Часто причиною матеріального неблагополуччя є відсутність роботи, з одного боку, це призводить до негативного психологічного стану, що сприяє підвищенню агресії, з іншого боку, людина має дуже багато вільного часу, яке проводить нераціонально, викликаючи роздратування близьких;

– заздрість до успішнішого члена сім'ї. Як правило, цей фактор більш характерний для чоловіків, ніж для жінок, якщо жінка приносить у сім'ю більше фінансів, ніж чоловік, і при цьому сім'я все ж таки зазнає труднощів, чоловік, з одного боку, відчуває провину (усвідомлено чи неусвідомлено), з іншого – не може змиритися з думкою, що жінка успішніша.

Отже, існують наступні групи факторів, що впливають на ступінь задоволеності шлюбом:

– група факторів, які пов'язані з поза сімейною діяльністю подружжя – сюди можна віднести їхню професійну діяльність, наявність друзів, особливості проведення часу тощо;

– група чинників, які зачіпають внутрішній устрій сім'ї – такі як розподіл господарські обов'язки, стиль життя, організація дозвілля, згода із загальним питанням у сферах життя й переконань;

– група факторів, які торкаються безпосередньо сімейних стосунків - це любов і вірність, взаємоповага, спільність поглядів, турбота один про одного, відсутність розбіжностей у вихованні дітей.

У роботах психологів представлена досить цікава модель, яка пояснює, як на якість шлюбу впливають дошлюбні чинники. До дошлюбних факторів, що підвищують якість шлюбу, відносяться:

– роль «значних інших», які надають значну підтримку майбутньому подружжю;

– високий рівень дошлюбної гомогенності (тобто однорідності);

– батьківська сім'я, її зразки сімейних відносин, а також якість виховання;

– ресурси майбутнього подружжя, які необхідні для виконання ролей, притаманних шлюбу.

Значна кількість досліджень присвячено вивченню факторів нестабільності родини. До таких факторів належать дошлюбні фактори, формування правил та стадії відносин:

– одруження у досить ранньому віці (тобто до 21 року);

– негативне ставлення до свого чоловіка (дружини);

– небажана вагітність, що настала до шлюбу;

– неузгодженість розподілу обов'язків у сім'ї;

– невдалий шлюб батьків майбутнього подружжя;

– досить короткий термін знайомства нареченого та нареченої;

– невідповідність поглядів на проблему самореалізації жінки у професійному плані;

– різні погляди на проведення вільного часу;

- суперечки у сім'ї про кількість дітей;
- розподіл владних повноважень у майбутньому сімейному житті.

За стажем шлюбу умовно можна розділила подружні пари, які за даними науковців брали участь у дослідженні, на п'ять груп і надати їм такі характеристики:

- перша група – сімейні пари, які мають стаж шлюбу до одного року, тобто молодята;
- друга група - сімейні пари, які мають стаж шлюбу до шести років (наявність маленьких дітей або їх відсутність);
- третя група - сімейні пари, які мають стаж шлюбу від шести до дванадцяти років (наявність дітей не старше дев'яти років);
- четверта група – подружжя, яке має стаж шлюбу від дванадцяти до вісімнадцяти років (наявність дітей шкільного віку);
- п'ята група – сімейні пари, що мають стаж шлюбу від вісімнадцяти до двадцяти шести років (наявність дітей старше вісімнадцяти років і молодше вісімнадцяти років) .

До кола таких емоційно-психологічних потреб включаються такі потреби:

- сексуальна потреба;
- потреба у психологічній підтримці, «бути коханим»;
- потреба у шлюбному партнері, у близьких людях;
- потреба у співпраці, підтримці з боку партнера, у взаємодопомозі;
- потреба у спілкуванні довірчо-дружнього характеру.

Дослідження моделей взаємодії подружжя та їх задоволеність шлюбом проводилося у період із вересня по грудень 2023 року у м. Дніпро. У дослідженні брало участь 50 подружніх пар (100 осіб) віком від 25 до 38 років. Стаж подружжя від 1 до 20 років.

Мета дослідження: вивчення особливостей впливу моделі взаємодії подружжя з їхньою задоволеність шлюбом.

Дослідження проводилося згідно з наступними етапами:

- обрати та обґрунтувати діагностичний інструментарій для дослідження визначеної проблеми;
- виявити особливості взаємодії подружжя в залежності від ступеня їх задоволеності шлюбом;
- визначити моделі взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом;

Виходячи з зазначених цілей та завдань дослідження, був підібрано діагностичний інструментарій та визначено стратегію дослідження:

Опитувальник «Спілкування у сім'ї», опитувальник застосовується під час проведення дослідження характеру спілкування подружжя. Опитувальник «Розуміння, емоційне тяжіння, авторитетність». Методика складається із сорока п'яти тверджень. Дані твердження спрямовані на вивчення взаємовідносин між подружжям у сімейному житті. Методика «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях». Ця методика дозволяє виявити найбільш конфліктогенні сфери подружніх відносин, ступінь згоди чи незгоди у конфліктних ситуаціях, загальний рівень конфліктності у парі. Опитувальник задоволеності шлюбом. Опитувальник є одномірною шкалою, що складається з 24 тверджень, що відносяться до різних сфер: сприйняття себе і партнера, думки, оцінки, установки і т.п. Методи математичної обробки та аналізу. Використовувався кількісний аналіз з використанням методів математичної статистики: порівняльний аналіз для визначення особливостей взаємодії подружжя з різним ступенем їх задоволеності шлюбом (U-Манна-Уїтні) та кореляційний аналіз для визначення моделей взаємодії подружжя у шлюбі з різним ступенем їх задоволеності (коефіцієнт кореляції) SPSS).

Більшість подружніх пар, що брали участь у дослідженні, сприймають свій шлюб та сімейні взаємини скоріше як благополучні (38,3% учасників дослідження), тобто подружжя не заперечує наявність труднощів у взаєморозумінні та відносинах, конфліктів, проте все одно шанобливо ставиться до свого шлюбу, відзначають переваги партнера, повноцінність життя у шлюбі.

Благополучним шлюбом відзначають 15,1% учасників дослідження, яке виявляється у збереженні взаєморозуміння з партнером та гостроти його сприйняття, подружні стосунки приносять радість та задоволення, з боку рідних та друзів шлюб оцінюється як благополучний.

Свій шлюб як неблагополучний сприймають 18,3% учасників дослідження. 28,3% респондентів також схильні оцінювати свій шлюб як невдалий. Це виявляється у відчутті того, що все у шлюбі «приїдається», у тому числі сексуальні стосунки, у тому, що реальний шлюб не відповідає тому, що від нього очікувалося, подружжя отримує одне від одного необхідну емоційну підтримку, часто замислюється про розлучення.

Виходячи з аналізу отриманих результатів рівня задоволеності подружжя, яке брали участь у дослідженні, шлюбом було розділено вибірку на дві підгрупи. До першої підгрупи увійшли подружжя з високим ступенем задоволеністю та благополуччям у шлюбі (при отриманні респондентом від 28 до 48 балів) – 53,4% учасників дослідження. До другої підгрупи увійшли подружжя з вираженим неблагополуччям у шлюбі (при отриманні від 0 до 27 балів) – 46,6%.

В благополучних сім'ях високий ступінь виразності мають такі аспекти спілкування як «подібність у поглядах подружжя» (середнє значення 3,5 бали), «психотерапевтичність спілкування» (середнє значення 3,6 бала). Решта всіх аспектів сімейної комунікації перебувають у межах середнього ступеня вираженості.

У подружжя з низьким ступенем задоволеності шлюбом меншою мірою виражена довірливість у спілкуванні (середнє значення 1,6). Решта комунікативні аспекти у цій підгрупі мають середній ступінь виразності.

Таким чином, у сім'ях з високим ступенем благополуччя подружжя, як правило, подобаються ті самі фільми, книги, спектаклі, у них немає розбіжностей щодо взаємин із друзями та родичами, збігаються відношення до дітей, грошей і до життя в цілому. Процес спілкування один з одним у подружжя викликає позитивні емоції, вони діляться переживаннями, надіями

один з одним без тривоги та жалю, розповідають щось важливе про себе. Решта всіх аспектів сімейного спілкування у цій підгрупі перебувають у межах середнього ступеня вираженості з тенденцією до високого.

Подружжя з низьким ступенем задоволеності шлюбом дуже часто приховує від своїх партнерів якісь важливі сторони та події свого життя, не діляться своїми переживаннями та тривогами, з труднощами воліють справлятися самостійно, навіть якщо вони стосуються здоров'я, фізичного стану. Всі інші аспекти сімейної взаємодії в цій підгрупі мають середній ступінь виразності, по деяких із них відзначається тенденція до зниження.

Порівняльний аналіз також встановив статистично значущі розбіжності за показником «порозуміння між подружжям» – лише на рівні значимості 0,01. Тобто подружжя з високим ступенем задоволеності шлюбом розуміє одне одного, може оцінити ставлення свого партнера до тієї чи іншої події, книги, фільму. Без слів можуть зрозуміти настрій свого партнера, ставлення його до чогось.

У подружжя з високим ступенем задоволеності шлюбом найбільше виражена шкала «емоційне тяжіння» – середнє значення 23,2 бала. Це свідчить про те, що в цих сім'ях партнери вважають один одного привабливими, вони хочуть і прагнуть спілкуватися один з одним, мати спільні справи та інтереси, відзначають психотерапевтичну дію у спілкуванні один з одним.

У той же меншою мірою вираженою шкалою по даному опитувальнику є шкала «розуміння», яка, проте, знаходиться в межах середніх значень. Це може бути обумовлено тим, що партнери один одному продовжують відкриватись, дивувати, при цьому не ускладнюють інтерпретацію поведінки свого партнера, думок, почуттів, враховують їх під час спілкування один з одним.

Емоційне тяжіння, виражене прагненні подружжя спілкуватися і проводити час друг з одним, мати спільні інтереси переважно є у благополучних сім'ях. Також, у цих сім'ях партнери більшою мірою ставляться один до одного шанобливо, приймають індивідуальність іншого.

У сім'ях з високим рівнем добробуту переважають позитивні реакції подружжя у конфліктах як активної, і пасивної спрямованості. Так, наприклад, питання, пов'язані з вихованням дітей у цих сім'ях вирішуються в позитивному ключі при активному їх обговоренні, спробах знайти точки дотику один з одним та оптимальному для всіх членів сім'ї вирішенні. У той же час, у сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом саме ця сфера є найбільш конфліктною, що викликає найбільшу кількість суперечок та незгоди.

Така сама тенденція простежується і під час розгляду ставлення до грошей у сім'ях з різним ступенем благополуччя. У першій підгрупі розбіжності у думках активно обговорюються, подружжя прагне знайти компромісне рішення не обмежуючи права та потреби партнера. У сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом фінансова сторона сімейного життя обговорюється в негативному ключі, на її ґрунті виникають часті конфлікти. Вирішення цих конфліктів переважно або відкладається, або подружжя віддає перевагу стереотипним підходам, виробленим на ранніх стадіях відносин, або пов'язаним з батьківськими установками.

У результаті проведення порівняльного аналізу було встановлено існування значних відмінностей в особливостях взаємодії подружжя з різним ступенем задоволеності шлюбом у конфліктних ситуаціях. Так, у неблагополучних сім'ях при виникненні непорозуміння та конфліктів у ситуаціях, пов'язаних із відносинами з друзями та родичами, подружжям вибирається стратегія пасивного вирішення конфлікту у негативному ключі. Це може бути виражене у несхваленні чоловіком дій та вчинків свого партнера без активного їх обговорення та спроб знаходження компромісу (на рівні значущості 0,01).

Таким чином, порівняльний аналіз дозволив встановити, що в сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом найбільше конфліктними є сфери виховання дітей, ставлення до грошей, проблеми відносин із родичами та друзями, а також при неузгодженні норм поведінки. У благополучних сім'ях

негативізм у конфліктах викликають ситуації, пов'язані з проявом домінування одним із подружжя.

Благополучних сім'ях задоволеність шлюбом прямо взаємопов'язана з характером спілкування в сім'ї довірливістю спілкування ($r=0,615$), взаєморозумінням між подружжям ($r=0,669$), і навіть психотерапевтичністю спілкування ($r=0,538$). Таким чином, чим більшою мірою між подружжям встановлюються довірчі відносини, чим більше вони можуть один перед одним розкритися, без побоювання і сором'язливості розкрити свою індивідуальність, тим вище їх задоволеність шлюбом. Підвищенню рівня задоволеності шлюбом також сприяє високий рівень взаєморозуміння між подружжям, а також можливість реалізовувати психотерапевтичну функцію в сімейної взаємодії.

При аналізі взаємозв'язків між задоволеністю шлюбом та можливими конфліктними сферами у ній звертає він увагу наявності як позитивних взаємозв'язків, і негативних. Так, наприклад, чим вища задоволеність шлюбом у благополучних сім'ях, тим вища ймовірність та інтенсивність конфліктів на ґрунті прояву домінування одним із подружжя ($r = 0,516$). Негативний взаємозв'язок виявляється між задоволеністю подружжя шлюбом та такими конфліктними сферами як «проблеми відносин із родичами та друзями» ($r =$ мінус $0,727$), «питання, пов'язані з вихованням дітей» ($r =$ мінус $0,662$), «розбіжності щодо грошей» ($r =$ мінус $0,561$). Таким чином, зниження частоти та інтенсивності конфліктів, відсутність розбіжностей щодо виконання батьківських функцій, виховання дітей та взаємин з іншими членами сім'ї, розподілу сімейного бюджету сприяють підвищенню рівня задоволеності подружжя шлюбом. Також, позитивно взаємопов'язані подібності у поглядах подружжя та наявність у партнерів картини особистості один одного, знання та розуміння індивідуальних особливостей один одного ($r = 0,512$).

Кореляційний аналіз виявив статистично значущі негативні взаємозв'язки між особливостями спілкування та поведінкою у конфліктних ситуаціях у подружжя з високим рівнем задоволеності шлюбом. Так, чим більшою мірою

у подружжя виражене взаєморозуміння між собою, тим меншою мірою у них виникають розбіжності щодо питань виховання та навчання дітей ($r = \text{мінус } 0,603$), тим менше конфліктів на ґрунті фінансового забезпечення сім'ї та розподілу сімейного бюджету ($r = \text{мінус } 0,733$). Також, за високого ступеня взаєморозуміння між подружжям знижуються конфлікти за нормами та особливостями поведінки партнерів, оскільки виражено поважне ставлення та прийняття індивідуальності один одного.

Подібність у поглядах значно негативно взаємопов'язана з конфліктами з приводу порушення рольових очікувань подружжя один від одного ($r = \text{мінус } 0,512$). Таким чином, чим меншою мірою у подружжя виражена подібність у розумінні та сприйнятті навколишньої дійсності, світу, тим вище їх конфліктність, пов'язана з незадоволенням рольових очікувань один від одного.

Також, чим вища конфліктність у подружній парі щодо неузгодженість норм поведінки партнерів, тим менше в сім'ї загальних символів, традицій, і в цілому простору, що об'єднує членів сім'ї ($r = \text{мінус } 0,562$).

Аналізуючи цю модель взаємодії подружжя, варто відзначити факт великої кількості виявлених взаємозв'язків між різними параметрами та особливостями взаємодії. З цього можна зробити висновок, що в цих сім'ях існують великі можливості регулювати подружні стосунки, поведінка подружжя більш мобільна, характеризується великою якісною своєрідністю. Основними факторами, що впливають на сприйняття подружнього благополуччя в цих сім'ях є узгодженість подружжя у питаннях виховання дітей, розподілу фінансів сім'ї та встановлення та контроль зовнішніх кордонів сім'ї, що виражаються у відносинах з родичами та друзями.

Аналізуючи результати кореляційних зв'язків між задоволеністю шлюбом та поведінкою подружжя у конфліктних ситуаціях у неблагополучних сім'ях, звертає на себе той факт, що виявлено взаємозв'язки з такими ж конфліктними сферами, як і у благополучних сім'ях – проблеми відносин із родичами та друзями ($r = \text{мінус } 0,511$), Питання, пов'язані з вихованням дітей ($r = \text{мінус } 0,511$), Питання, пов'язані з вихованням дітей ($r = \text{мінус } 0,511$).

розбіжності щодо грошей ($r = \text{мінус } 0,528$). Таким чином, можна зробити висновок про те, що як для благополучних сімей, так і для неблагополучних, найбільш значущими сферами, що впливають на загальний рівень задоволеності шлюбом, є саме сфери виховання дітей та виконання батьківських функцій, формування та розподілу сімейного бюджету, а також взаємодії з родичами та друзями, тобто проблема зовнішніх кордонів сім'ї.

Кореляційний аналіз встановив значні взаємозв'язки між параметрами спілкування подружжя один з одним та найбільш конфліктними сферами в сім'ї. Чим менше конфліктує подружжя з приводу порушення рольових очікувань один від одного, чим більший реальний партнер відповідає очікуванням, тим вище порозуміння у партнерів ($r = \text{мінус } 0,518$). Також, зниження конфліктності з приводу рольових очікувань сприяє підвищенню легкості спілкування подружжя ($r = \text{мінус } 0,633$). Зменшення неузгодженості між подружжям щодо норм поведінки сприяють підвищенню легкості спілкування ($r = \text{мінус } 0,518$) та формуванню подібних поглядів на різні аспекти життєдіяльності ($r = \text{мінус } 0,528$).

Слід зазначити, що в сім'ях з низьким рівнем задоволеності шлюбом питання, пов'язані з вихованням дітей, фінансовим благополуччям сім'ї також є актуальними та впливають на ступінь благополуччя подружніх відносин. Однак, у цій групі на задоволеність шлюбом здійснюють більший вплив наявність спільних символів у спілкуванні та взаємодії членом сім'ї, а також схожість у поглядах подружжя на навколишній світ, інших людей, самих себе. Чинник взаєморозуміння у цій групі відходить другорядне місце, взаємодії із задоволеністю шлюбом непрямым чином.

7. Метою програми є створення позитивного середовища взаємодії для подружнього життя. Програма спрямована на поліпшення комунікації, розуміння та підтримки між партнерами, сприяючи розвитку гармонійних відносин.

Принципи психологічної програми:

2. емпатія та розуміння:

– взаємне сприйняття та розуміння емоцій, потреб та перспектив партнера;

3. ефективна комунікація:

– розвиток навичок висловлювання своїх почуттів та думок;

– активне та безперешкодне слухання.

3. спільна відповідальність:

– підтримка ідеї, що взаємодія - спільне питання, яке потребує зусиль обох сторін;

5. розвиток позитивного підходу:

– спрямованість на знаходження позитивних аспектів та спільних інтересів;

– підтримка позитивних змін у поведінці та взаємодії.

6. флексібільність:

– здатність адаптуватися до змін у взаємодії та потреб партнера.

Критерії ефективності психологічної програми:

7. покращення якості комунікації:

– зменшення конфліктів та підвищення рівня взаєморозуміння;

8. збільшення задоволеності від взаємодії:

– зростання рівня задоволеності обома партнерами від подружнього життя;

9. розвиток емоційної підтримки:

– підвищення рівня емоційної підтримки та розуміння між партнерами;

10. зниження стресу та психологічного навантаження:

– забезпечення засобів для ефективного вирішення проблем та стресових ситуацій.

11. підтримка особистого та спільного розвитку:

– забезпечення можливостей для індивідуального та спільного зростання.

12. створення позитивної атмосфери та психологічного клімату:
– створення сприятливого та позитивного середовища для розвитку відносин.

13. стійкість позитивних змін:
– підтримання досягнутих позитивних змін у взаємодії протягом тривалого часу.

Ці принципи та критерії спрямовані на створення здорових, розуміючих та задоволених взаємин між чоловіком та дружиною в контексті подружнього життя.

Отже, психологічна програма розвитку ефективної взаємодії між чоловіком та дружиною спрямована на покращення якості відносин та задоволеності від подружнього життя. Вона заснована на принципах емпатії, ефективної комунікації, спільної відповідальності, позитивного підходу та флексібільності, програма визначає критерії ефективності для вимірювання успішності її впровадження.

Визначені критерії, такі як поліпшення комунікації, збільшення задоволеності від взаємодії, розвиток емоційного підтримки та зниження стресу, покликані визначити позитивні зміни відносин. Сприяючи особистому та спільному розвитку, програма ставить за мету створення стійкого позитивного атмосферного клімату та підтримку досягнутих позитивних змін протягом тривалого періоду.

Загальний підхід базується на взаєморозумінні, підтримці та розвитку взаємин, що робить цю програму ключовим інструментом для тих, хто прагне покращити свої відносини та забезпечити стабільність та задоволення в подружньому житті.

8. Програма включає у себе наступні компоненти:

1. емпатію та розуміння:

– емпатичне сприйняття: визначення та розвиток навичок емпатії – здатність відчувати та розуміти емоційний стан партнера.

- активне слухання: тренування навичок активного слухання для забезпечення глибокого розуміння висловлених почуттів та думок.

2. ефективна комунікація

- навчання висловлювання почуттів: розвиток вміння висловлювати свої емоції та думки з позитивною спрямованістю;

- тренінг конструктивної критики: вивчення та практика надання конструктивної критики з метою покращення взаєморозуміння;

- методи розв'язання конфліктів: навчання стратегій та методів ефективного вирішення конфліктів без шкоди для взаємин.

3. спільна відповідальність:

- створення спільних цілей: визначення та встановлення спільних цілей для партнерів, сприяючи розвитку взаємин;

- планування разом: розробка стратегій та планів, що допомагають обом сторонам взаємодіяти в напрямку досягнення спільних цілей.

4. розвиток позитивного підходу:

- ідентифікація позитивних аспектів: тренування усвідомлення та акцентування уваги на позитивних аспектах взаємин.

- підсилення позитивної зворотної зв'язку: встановлення системи позитивної зворотної зв'язку для підтримки партнера та посилення позитивних змін.

5. флексібільність:

- адаптація до змін: розвиток готовності адаптуватися до змін у потребах та очікуваннях партнера;

- навчання пристосування: тренування навичок пристосування до нових обставин та змін в подружньому житті.

Ці компоненти становлять інтегральну частину психологічної програми, спрямованої на покращення ефективності взаємодії між чоловіком та дружиною в контексті задоволеності від подружнього життя. Такий детальний

підхід забезпечує повноту та системність у навчанні та розвитку навичок, необхідних для створення здорових та гармонійних відносин.

Методи реалізації програми:

1. групові та індивідуальні сесії:

- групові заняття: організація групових занять для пар або груп, де партнери можуть взаємодіяти, обговорювати та вирішувати спільні завдання;
- індивідуальні консультації: індивідуальні сесії для кожного партнера з фахівцем для більш особистого розгляду питань та розробки індивідуальних стратегій.

2. рольові ігри та симуляції:

- розгортання сценаріїв: використання рольових ігор для симуляції реальних життєвих ситуацій, де партнери можуть випробовувати та удосконалювати свої навички взаємодії;

3. тренінг комунікаційних навичок:

- розвиток висловлювання почуттів: тренування конструктивного висловлювання своїх емоцій та встановлення чітких меж комунікації;

4. парні завдання та вправи:

- виконання спільних завдань: задачі та вправи, які сприяють спільному вирішенню проблем, плануванню та виконанню цілей;

5. психоосвітні лекції та майстер-класи:

- лекції про емпатію та взаєморозуміння: надання теоретичної бази та практичних порад щодо розвитку емпатії та взаєморозуміння;

6. спільні релаксаційні сесії:

- медитація та релаксація: впровадження технік медитації та релаксації для зменшення стресу та підтримки емоційного благополуччя;

7. електронні ресурси та завдання для дому:

- відстеження прогресу: використання онлайн-ресурсів та завдань для відстеження та підтримки розвитку взаємодії вдома;

8. практичні сценарії життя:

– реальні виклики: вирішення реальних життєвих викликів та ситуацій, які можуть виникнути у відносинах;

9. підтримка в онлайн-форматі:

– електронні консультації: забезпечення можливості консультацій та підтримки через електронні засоби зв'язку.

Ці методи взаємодії і навчання спрямовані на забезпечення глибокого та системного розвитку взаємодії між чоловіком та дружиною. Інтеграція різноманітних методів робить програму багатоаспектною та адаптованою до індивідуальних потреб кожної пари.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

- Лмаши С. І. Дослідження психологічних характеристик конфліктності подружжя Вісник Національного університету оборони України. 2017. №1 (48). С. 7-13
2. Бондарчук О.І. Психологія сім'ї: Курс лекцій / О.І. Бондарчук. – К.
3. Боришевський М. Й. Вплив сімейної взаємодії на формування конативного компоненту особистості / М. Й. Боришевський, М. І. Алексєєва, В. В. Антоненко // Психологічні закономірності розвитку громадянської свідомості та самосвідомості особистості : [зб. наук. пр.]. К., 2001. Т. 1. С. 230–235
4. Буленко Т. В. Тенденції розвитку української сім'ї та її проблеми на сучасному етапі / Т. В. Буленко // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2001. Т. III, ч. 4. С. 20–24.
- олошок О. В. Соціально-психологічні чинники задоволеності шлюбом осіб періоду ранньої дорослості. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2019. Випуск 3. С. 122-128
6. Гордєєва Н. О. Змінювання сім'ї в умовах трансформації суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціолог. наук : спец. 22.00.06 «Соціологія культури, науки та освіти» / Н. О. Гордєєва. – Харків, 2000. 20 с.
- ніпрова О.А. Трансформація подружніх стосунків у молодих сім'ях. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2018. № 1 (15). С. 21-25
8. Долинська Л. Підготовка молоді до сімейного життя (соціальнопсихологічний тренінг) /Л. Долинська, Т. Демидова. – К. : Вид-во Нац. пед. ун-ту ім. М. Драгоманова. К., 2002. 73 с.

9. Кісарчук З.Г., Єрмусевич О.І. Психологічна допомога сім'ї. Книга 1. Навчальний посібник (у 3 книгах) / З.Г. Кісарчук, О.І. Єрмусевич. К. : Главник, 2006. 128 с.

лапішевська С. А. Теоретико-методологічні засади дослідження проблеми задоволеності шлюбом / С. А. Клапішевська // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2012. Вип. 17. С. 114-120.

11. Кляпець О. Я. Психологічні чинники вибору молодою людиною цивільного шлюбу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.05 / Кляпець О. Я. К. : Інститут соціальної та політичної психології АПН України, 2004. 23 с.

12. Козловська Е. В. Психологічна готовність молодого подружжя до гармонізації стосунків [Текст] : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Козловська Елеонора Вікторівна ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2011. 208 с.

13. Козловська Е. В. Гармонійні стосунки в сім'ї як фактор особистісного зростання / Е. В. Козловська // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету : зб. наук. пр. Рівне, 2008. № 41. С. 82–85.

14. Коломієць Тетяна, Тачук Валентина Чинники задоволеності шлюбом на різних етапах дорослості. Збірник наукових праць РДГУ Психологія: реальність і перспективи. 2019. Випуск 13. С. 159-164

отлова Л.О., Саух І. Д. Психологічні чинники задоволеності шлюбом на різних етапах подружнього життя Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки. 2019. Випуск 1. С. 223-228

исенко Л.М. Психологічні чинники задоволеності стосунками в подружніх парах. Теорія і практика сучасної психології. Запоріжжя, 2018. № 5. С. 73–77.

ютак О.З. Сімейний конфлікт як предмет соціально-психологічного аналізу / О.З. Лютак //Збірник наукових праць. Івано-Франківськ: Плай, 2005. Вип. 10. Ч.1. С.73-80.

18. Максимова Н.Ю. Сімейне консультування : навч. посіб. / Н.Ю. Максимова. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. – 304 с.
19. Маринкевич, С. М. До питання про задоволеність шлюбом як індикатор функціонування сімейної системи. Філософія. Культура. Життя.
20. Мушкевич, М. І. Психологічні особливості впливу батьківської сім'ї на молоде подружжя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 Педагогічна та вікова психологія / М. І. Мушкевич. Рівне, 2002. 20 с.
21. Поспелова І. Вплив соціально-психологічних установок сучасного подружжя на їх задоволеність шлюбом / І. Поспелова, О. Косьянова // Наука і освіта: наук.-практ. журнал. 2020. № 1. С. 5-13.
22. Семиченко В.А., Заслуженюк В.С. Психологія та педагогіка сімейного спілкування: Навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / В.А. Семиченко, В.С. Заслуженюк. К. : Веселка, 1998. 214 с.
- качук Таїсія, Іщенко Анастасія Психологічні особливості взаємодії подружжя в конфліктних ситуаціях Humanitarium. 2019. Том 42, Вип. 1. С. 173-180
- едоренко Р. П. Вплив сексуального профілю партнерів на благополуччя шлюбно-сімейних взаємин / Р. П. Федоренко // Вісник Одеського національного університету. Серія : Психологія. 2012. Т. 17, Вип. 8. С. 433-
- авула Р. Психологічні особливості подружньої сумісності / Р. Хавула // Актуальні питання гуманітарних наук. 2012. Вип. 3. С. 258-267.
26. Хлопоніна, Н. Є. Вплив рольових очікувань подружжя на характер сімейного спілкування : дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.05 / Хлопоніна Наталія Євгенівна. К., 2007. 212 с.
27. Чанцева-Коваленко О. М. Психологічні особливості формування позитивної моделі сімейного життя у студентів вищих навчальних закладів / О. М. Чанцева-Коваленко // Освіта, наука та виробництво: розвиток та

перспективи : матеріали І наук.-метод. конф., (Шостка, 28 квіт. 2015 р.). Суми : Сумський держ. ун-т, 2015. С. 194–196.

28. Чанцева-Коваленко О. М. Психологічні чинники формування гармонійних стосунків подружжя / О. М. Чанцева-Коваленко // *Fundamental and Applied Researches In Practice of Leading Scientific Schools*. 2016. Т. 1 (13). С. 215–228.

Шевчук Ю. С. Подружжя сумісність сучасних сімейних пар: теоретичний аспект / Ю. С. Шевчук // *Психологія: реальність і перспективи*. 2013. Вип. 1. С. 128-131.

30. Яблонська Т. М. Порушення сімейної взаємодії та його вплив на дитину / Т. М. Яблонська // *Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. К., 2003. Т. У, ч. 5. С. 341–344.

31. Ackerman N. *Family therapy in transaction* / N. Ackerman – Boston, 1970.

33. Ambler A. The Formulate visual programming language // *Dr. Dobb's Journal*. 1999. August. P. 21-28

34. Atkins D.C. Using multilevel models to analyze couple and family treatment data: Basic and advanced issues / D.C. Atkins // *Journal of Family Psychology*. 19, 2005. P. 98-110.

35. Barelds D.P. Self and partner personality in intimate relationships / D

36. Belsky J., & Hsieh K.H. Patterns of marital change during the early childhood years: Parent personality, coparenting, and division-of-labor correlates / J

37. Blood R. O. *Marriage* / 2nd ed. N.Y.: Free Press, London: Collier - Machmillan, 1969. 535 p.

38. Bowen M. *Family therapy in clinical practice* / Bowen M. – N. Y. : Aronson, 1978. – 345 p. 371. Bühler Ch. Zielstreben als Prozesse / Bühler Ch. // *Psychologische Rundschau*. 1967. No. 2. P. 15-18.

б

к

я

39. Botwin M.D., Buss D.M., & Shackelford T.K. Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction / M.D. Botwin, D
40. Bouchard G., Lussier Y., & Sabourin S. Personality and marital adjustment: Utility of the five-factor model of personality / G. Bouchard, Y. Lussier, & S. Sabourin // Journal of Marriage and Family. 1999. № 61. P. 651-660.
41. Burr W.R. Contemporary theories about the family / W.R. Burr –Vol. 2. General Theories. N.Y.: Free Press, 1970. P. 14-21.
42. Carstensen L.L. Evidence for a life-span theory of socioemotional s
43. Cartensen L. L., Levenson R.W., Gottman J.M. Emotional behavior in long-term marriage // Psychology and Aging. 1995. № 10. P. 140-149.
44. Caughlin J.P., Huston T.L., & Houts R.M. How does personality matter to marriage? An examination of trait anxiety, interpersonal negativity, and marital satisfaction / J.P. Caughlin, T.L. Huston, & R.M. Houts // Journal of Personality and Social Psychology. 2000. № 78. P. 326-336.
45. Frankl Viktor E Man's Search For Meaning: The classic tribute to hope from the Holocaust Rider 160 p
46. F
47. Frankl F. The Will to Meaning: Foundations and Applications of Logotherapy. 2014. Penguin Publishing Group. 176 p.
48. Freud Sigmund Beyond the Pleasure Principle (Penguin Modern Classics) Penguin Classics 320 p
- Fromm Erich The Art of Loving HarperCollins Publishers. 2006. 112 p.
50. Hartmann H., Loewenstein R. Notes on the Super-ego. – K
51. Horney Karen The Neurotic Personality of Our Time. Revised Edition 304 p
52. Jackson D.D. The study of the family // Family Process. 1965. № 4. P. 11- 20.
- m
- e

53. Jacobs J. E. Gender stereotypes: Implications for gifted education / J. E. Jacobs, V. Weisz // *Roeper Rev.* 1994. Vol. 16, N 3. P. 152–155.

54. Johnson D. L. Family and psychiatric rehabilitation / Johnson D. L. // *International Journal of Mental Health.* 1995. Vol. 24 (1). P. 47–58.

55. Kelly K. R. The relation of gender and academic achievement to career efficacy and interests / K. R. Kelly // *Gifted Child Quart.* 1993. Vol. 37. P. 59–64.

56. Kerig Patricia, Ludlow Amanda, Wenar Charles Developmental Psychopathology: From Infancy through Adolescence. McGraw-Hill Education. 2012. 856 p.

58. King D. Multiple jeopardy, multiple consciousness: The context of black feminist ideology. *Signs.* 1988. № 14 P.42-72.

60. Lagerspetz R.MN.J. Bjorguist K., Peltonen T. Is indirect aggression typical of females Gender differences in aggressiveness in 11-to 12-year-old children /
/
/

62. Liebkind K. Ethnic Identity – Challenging the Boundaries of Social Psychology / Liebkind K. // *Social Psychology of Identity* / ed. Breakwell G. M. Surrey University Press, 1992 P.147–183.

63. Macionis J. J. *Sociology.* New Jersey: Prentice-Hall, Inc., 1987. 681 p.

64. Marsia J. E. Identity in Adolescence / Marsia J. E. // *Handbook of Adolescent Psychology* / Adelson J. (ed.). – N. Y. : John Willey, 1980. P. 213–231.

65. Maslow A.H. *Motivation and Personality.* – New York, 1954. – 453 p.

67. Moscovici S. Notes towards a description of Social Representation / Moscovici S. // *European Journal of Social Psychology.* 1988. Vol. 18. P. 211– 250.

68. Murray S.L., Holmes J.G., & Griffin D.W. The benefits of positive illusions: Idealization and the construction of satisfaction in close relationships / S.L.

M

a

h

a

70. Normal family processes / ed. Froma Walsh. – 2nd ed. – N. Y. : The Guilford Press, 1997. 483 p.
71. Olson D. H., McCubbin H.I., Barnes H.L., Muxen M.J., Larsen A.S., Wilson M.A. Marital and Family Satisfaction // Families: What makes them work. California: Sage Publications, Inc., 1989. P. 171-186.
- O'Rourke N. Cognitive adaptation and women's adjustment to conjugal bereavement / N. O'Rourke // Journal of Women and Aging. 2004. № 16. P. 87-104
73. Palazzoli S.–M. Paradox and counterparadox / Palazzoli S.–M., Boscolo L., Cecchin G., Pratta G. – N. Y. : Jason Aranson, 1978. 697 p.
74. Parsons T. Family, Socialization and Interaction Process / T. Parsons, R. Bales. – Glencoe, IL : Free Press, 1955. P. 10–26.
75. Rappoport R. Ideologies about Family Forms: Towards Diversity / R. Rappoport // Changing Patterns of European Family Life. London : Routledge, 1989. P. 15–40.
77. Rogers Carl R. Counseling and Psychotherapy Rogers Press 472 p
79. Sager C. J. Marriage contracts and couple therapy. N.Y., 2009. 198 p.
80. Shaefer E. S. A circumplex model for maternal behavior / Shaefer E. S. // Journal of Abnormal and social psychology. 1959. P. 135–226.
81. Sharma D. Revisiting an era in Germany from the perspective of adolescents in mother-headed single-parent families / Deepal Sharma, Rainer K. Silbereisen // International journal of psychology. 2007. Vol. 42, issue 1. P. 46–58.
82. Spranger E. Psychologie des Jugendalters. – Reidelberg, 1966. 165 p.
83. Stafford L. Interaction between parents and children / Stafford L., Bayer C. – Newbury Park, CA: Sage Publishers, 1993. 321 p.
84. Stuart T. Hauser. Familial contexts of adolescent ego development / Stuart T. Hauser, Sally I. Powers, Gil G. Noam, Alan M. Jacobson Bedonna Weiss, Donna J. Follansbee // Child development. 1984.– № 55. P. 195–213.

85. Taylor C.W. Various approaches to and definitions of creativity // R. Sternberg, T.Tardif. The nature of creativity. - Cambridge: Cambr. Press, 1988. P. 9

9 86. Tajfel H. The Social identity Theory of intergroup behavior / Tajfel H., Turner J. C. ; Eds.: Worchel S., Austin W. G. // Psychology of intergroup relations. † Chicago: Nelson Hall, 1986. P. 7–24. 228

2 87. T

6 88. Torrance E.P. Predictive validity of the Torrance Tests o Creative Thinking II Journal of creative behavior, 1972. № 6. P. 236-252.

r
a
n
c
e

E

.
P

.

G

u

i

d

i

n

g

c

r

e

a

t